

„Rejtelmes édes álom...”

Hommage à Déry Gabriella

Bartók Gergely

2024

*Ezen írásomat Jánosi Ildikó és Spangel Péter
emlékének ajánlom, azoknak az egykori opera-
barátoknak, akik nagy lelkesedéssel igyekeztek
kivételes érzéküket és tudásukat a hazai zenei
ismeretterjesztés szolgálatába állítani.*

„Rengeteg erőfeszítés, óriási szorgalom kell hozzá, hogy megszólaljanak a hangok. Sokan nem gondolnak arra, hogy az énekes az egyetlen az előadóművészek között, akinek a hangszere a tudatalattijából fakad. Az énekes hangszere láthatatlan, ezért óriási erőfeszítéssel kell azon dolgoznia, hogy tökéletesen uralja teste minden porcikáját, elő tudja csalni magából a megfelelő hangokat, hogy létrehozza a varázslatot és azután a melódia megteljen a szavak tartalmával, jelentésével...”^{*1}

(Dame Eva Turner)

Ez a varázslat szippantott be abban a pillanatban, amikor életemben először hallottam meg Déry Gabriella perzselő és ezerszín koloritban pompázó, súlyos drámai szopránját azon a Gardelli dirigálta *Traviata*-lemezen, mely minden honi operarajongó gyűjteményének alapdarabja lesz előbb vagy utóbb komplett felvétel vagy keresztmetszet formájában. Annyira elevenen él bennem ez a majd’ 20 évvel ezelőtti élmény még most is, hogy bármely pillanatban képes vagyok felidézni és fülembbe csengenek Déry *Violetta*-jának utolsó mondatai, mielőtt a hősnőből végleg elillan a lélek:

„Mily furcsa! Most megenyhült a fájdalom tüzes kínja...
Mily jó... úgy érzem... hogy újra sebesen ver szívemben a vér...
Ah, már tudom, most a testem újra éled! Mily jó így!...”^{*2}

Azonnal beleszerettem e csodás hangba, s az antikváriumok mélyéről csakhamar előkerültek az *Aida*- és *A trubadúr*-részletek, valamint a *Hunyadi László* máig felülmúlhatatlan teljes felvétele. Teszem hozzá, mindhármat pazar szereposztásban készítették el anno a hanglemezek korában. Idővel a művésznő fennmaradt rádió- és kalózfelvételeit is megismerhettem, ily’ módon mélyebb betekintést nyerhettem e kivételes, nagy művészegyenység egykori színpadi működésébe, s általa a *Magyar Allami Operaház* legendás „aranykorának” megismételhetetlen évtizedeibe, az egykor magas színvonalú előadások megigéző hullámkörébe. Az *Álarcosbál Ameliája*, *Desdemona*, *Turandot*, *Santuzza*, de *Iphigenia*, *Rodelinda*, a Richard Strauss-figurák és még számtalan izgalmas operai hősnő szenvedélytől izzó megtestesítője, kinek bővülő, dús hangmatériája már egy frázisból azon pillanatban felfedi tulajdonosát. Kincset adott torkába a teremtő, mellyel kivált okosan és megfontoltan sáfárkodott, s ennek köszönhetően 40 éven keresztül szolgálhatott a szeretett „Házban”, melyet ő templomként tisztelt...

...A hűség az egyik fontos szó, mely eszünkbe juthat, ha bármikor rá gondolunk, hiszen már pályája hajnalán megkínálták külföldi felkérésekkel, melyeket szinte gondolkodás nélkül el is hárított. Itthon ő volt az első számú a szakjában egy generációváltást követően, s a nagy premierek vagy az élményszámba menő hétköznapi csillagórás előadások után valódi királynőként ünnepelte a közönség. „*Világhang!*” – Ezt szokás mondani az ilyen típusú, párját ritkító *vocéra*. Minden bizonnyal igen erős lehetett az ő magyarságtudata, valamint a szerettei iránti végtelen ragaszkodása, mely közrejátszhatott abban, hogy a hazáját sosem cserélte el egy másikra. A *Hunyadi László Szilágyi Erzsébetjével* debütált 1958-ban és stílusosan ugyancsak egy Erkel hősnővel, a *Bánk bán Gertrúd királynéjával* búcsúzott el az operaszínpadtól 1993-ban. Ezt követően 5 esztendeig még vissza-visszajárt kisebb szerepekben fellépni, mert nagyon hiányzott neki e közeg, a második otthona. A színpadi szerepek halhatatlanok, ám az ezeket estéről estére életre keltő művészeknek a varázslat múltán hétköznapi halandókká kell válniuk...

10 éve hunyt el Déry Gabriella.

^{*1} *I live for art: A documentary on performing Tosca* (New York: ABC Video Ent., Encore, 1983.)

^{*2} *Lányi Viktor fordítása*

Operaszövegkönyvek 9., Verdi, Traviata (Budapest: Zeneműkiadó Vállalat, 1960.) 43. oldal

Junius Fug
1886 Ex. 15.
Enåge Gergü!
Kinnömet is maredj
wjan nagerp is kldag
Buba loul.
Ding Gergü
2012

Déry Gabriella 1929. október 12-én született Budafokon, a Rózsavölgyben. Dr. Nagy László, a *Szépművészeti Múzeum* adattárosa kutatásainak köszönhetően mára tisztázódtak olyan genealógiai információk és adatok, melyek hiteles képet adnak a Déry család familiáris viszonyairól, történetéről. A XXII. kerületi egykori Lehel utca 11. számot viselő családi ház a mai Kártya utca 11. alatt található, mellette gazdag gyümölcsöse is volt a családjának. Szülei a széles műveltséggel rendelkező MÁV-tisztviselő, vasútszakmai oktató és pedagógus Déri Lipót Pál (Budapest, 1897 – Budapest, 1985) és a háztartásbeli Deák Gabriella Emília (Kiskörös, 1905 – Budapest, 1992) voltak. Anyai vonalon kötődött a család legszorosabban Budafokhoz, ugyanis Gabriella nagyanyja, Kinál Berta albertfalvai születésű volt, az ő rokonai alapították a *Kinál Sándor és Fia ülőbútor és famegmunkáló üzemet* Budafokon. Apai nagyapja Déri Jenő (Szolnok, 1869 – Budapest, 1942; Déry alakban is használta a vezetéknevet. 1903 előtt még Drechsler Jakab) operaénekes volt, aki kezdetben több vidéki színpadon, de évekig Pozsonyban is dalolt, mint hőstenor. Énekművészetével a zsidó kántori kultúra XIX. században, Bécsben kialakult reformirányzatát képviselte. 1894-től 1929-ig a *Magyar Királyi Operaház* oszlopos tagjaként a spinto- és buffo tenor szerepkörben nyújtott emlékezetes alakításokat (*Mime – A Rajna kincse / Siegfried, Dávid – A nürnbergi mesterdalnokok, A kormányos – A bolygó hollandi, Eleazar – A zsidónő, Canio – Bajazzók, Goro – Pillangókisasszony, etc.*). A művészetekre való fogékonyságát tőle örökölte Gabriella, s bár a nagypa már kicsi korától kezdve folyamatosan terelgette őt az éneklés felé, sajnálatos módon már nem lehetett részese unokája későbbi fényes sikereinek az operaszínpadon. Szülei sem lepődtek meg lányuk zene iránti felfokozott rajongásán, sőt mindenkor támogatták ilyen irányú orientációját az elkövetkezőkben. Fontos felhívni a figyelmet Déri Jenő és Déry Gabriella művészetének kontinuitására. A fiatal Ferencsik János (korrepetitorként) és Székely Mihály (több szerepben is) egyaránt fellépett Déri Jenővel, később mindketten meghatározóak lettek Déry Gabriella művészi fejlődésében. A családi kapcsolatok megmaradtak a történelem viharai között is, Déri Lipót Pálnak köszönhetően lett a lányának tanára idővel a jeles énekmester, dr. László Géza.

A kislány Déry Gabriella
Laub Juci felvétele

...A kislány Gabika és testvére, Tibor alig pár évig élvezhette csak a vidám és gondtalan gyermekkort. A meghitt családi lét kikezddhetetlennek hitt biztonsága megbomlott a vészkorszak idején; a rózsavölgyi barackosok illatát a félelem, az antiszemitizmus fojtogató büze nyomta el egészen 1945-ig. Budafok ekkoriban még nem volt a főváros része; a zsidó-üldözés válogatott atrocitásai és a tragikus végkimenetelű deportálás csakis annak köszönhetően kerülte el a családot, hogy a XII. kerületben is volt bejelentett lakcímük. Megpróbáltatásaik nem értek véget a háború lezárultával; a családfenntartó Déri apuka összeroppant az egyre növekvő terhek, a létbizonytalanság és a családja iránt érzett felelősség súlya alatt a Rákosi-érában is. Később kelt végrendeletében jegyzett gondolata a XX. század szomorú lenyomata, ugyanakkor egy ember mindenkori meggyőződése melletti kiállása:

„Bízva a reményben, és Istenben való törhetetlen hitemben, a földi nem lét állapota boldogabb lesz, elbúcsúzom mindenkitől...”

A zsidótörvények árnyékában kezdte meg tehát elemi tanulmányait a gyereklány Gabika Budafokon, majd édesapja beíratta őt 4 évre a Váci utcai *Angolkisasszonyokhoz* (~a katolikus női szerzetesrendet 1948-ban államosították, ma *Congregatio Jesu* a rend hivatalos neve).

Ezt követően kereskedelmi iskolába iratkozott, s itt figyeltek fel első ízben a tehetségére. Az iskola önképző körében „*Tubi néni*” (~Galambos Erzsébet, magyar nyelv és irodalom tanár) óvó felügyeletével került sor első művészi szárnypróbálgatásaira. Már ekkoriban ügyesen koloratúrázott, tizenévesen *Violetta* első felvonásbeli nagyáriáját tanulta a *Traviatából*.

A leány Déry Gabriella
Rozgonyi felvétel

Az érettségit követően tanára javaslatára felkereste annak nagybátyját, a hazai operaszínpadok egykor ünnepelt Wagner-hőstenorját, Závodszy Zoltánt, aki akkoriban oktatóként működött a budapesti-, valamint a bécsi konzervatóriumokban. (Jelentős műfordítói tevékenységet folytatott Závodszy, neki köszönhetjük egyes Wagner-operák világszép fordítását, és a dalirodalom közel ezer darabjának ugyancsak magyar nyelvre való átültetését is. Érdekesség, hogy Závodszy első operaházi szerepét, *A bolygó hollandi Kormányosát* 1921 májusában éppen egy beugrásnak köszönhetette, a megbetegedett Déry Jenőt kellett ugyanis helyettesítenie). Gabriella Johann Strauss *Tavaszi hangok* című keringőjét választotta bemutatkozóul, melyben megmutathatta, milyen remekül ért az énekelni való ékítéséhez, kolorálásához. A belépő hatásosnak bizonyult, s magánúton kezdett el órákat venni Závodszytól. Az ő biztatására felvételizett csakhamar a konzervatóriumba is, ahol a sikeres meghallgatást követően rögtön a 2. évfolyamban kezdhett...

Édesapja ezekben az időkben vesztette el állását, így lányára hárult a család egzisztenciális válságának kezelése; felfüggesztve énektanulmányait – politikai okok is közrejátszottak ebben –, gép- és gyorsírónak tanult ki az elkövetkezőkben és erősen elgondolkodott, hogy kereskedelmi vonalon helyezkedik el a közeljövőben. Szerencsére ezt az intermezzót követően immár Haselbeck Olga férjénél, a már említett dr. László Gézánál folytatta tanulmányait, aki az első pillanattól jól felismerte Gabriella hangmatériájának pasztózusságát, „árulkodó” drámai szopránjának jellegzetességeit. Déry kortársai közül a neves énekmesternél képezte magát többek között Házy Erzsébet, Komlóssy Erzsébet, Radnai György, Nagypál László, a korábbi generációból pedig Anday Piroska, Németh Mária, Osváth Júlia, Székely Mihály, Pataky Kálmán, Rösler Endre és Palló Imre is. Géza bácsi közbenjárásának köszönhetően az iskolát és a gépírói munkát parallel sikerrel tudta összehangolni, a mester 1955-ös halálát követően az utolsó évfolyamot pedig Balassáné Maróthi Magdánál fejezte be a *Bartók Béla Szakiskolában*.

Még a konzervatóriumi 5 esztendő alatt történt, hogy tagfelvételt hirdetett az egykor az Erzsébet körút 31. szám alatt működő, a főváros egyik legexkluzívabb mulatójának számító varietészínháza, a *Royal Orfeum* (1951-től *Fővárosi Víg Színház*). Az intézmény rangját illusztrálандó érdekesség, hogy itt lépett fel 1929-ben a „*bronz vénusz*”-ként emlegetett Josephine Baker is. Fényes Szabolcs keresett akkoriban szopránokat egy kis létszámú kórusba Zerkovitz Béla, Márkus Alfréd és Leo Fall operettjeinek előadásaihoz. Déry próbát énekelt a komponistának (~*Bohémélet – Musetta keringője*), aki azonnal szerződtette is a László Géza javaslatára jelentkező ígéretes csalogányt. Ugyancsak a revüszínházban dolgozott táncos- és koreográfusként az ifjú Jeszenszky Endre (Somogyvár, 1925 – Budapest, 2008), aki később a dzsesszbalett magyarországi műfajalapítója lett, de ő szervezte a legendás *Rock Színház* tánckarát is a '70-es évek végén. A revüszínház falai között szökkent szárba Gabriella és Endre szerelme, 1954-ben esküdtek meg és férje 2008-ban bekövetkezett haláláig nagy szeretetben, boldog házasságban éltek...

Az ifjú házaspár az 1950-es évek közepén
Déry Gabriella és Jeszenszky Endre

A Fővárosi Vig Színház bezárták (és 1955-ben le is bontották), de a kórista lét tovább folytatódott Gabriella számára, immáron a Nagymező utcában; Komlóssy Erzsébettel karöltve került az Operettszínház énekkarába. Itt dalolt Posta Béla is, akinek felesége Hoór-Tempis Erzsébet, a híresen szigorú, maximalista énektanár volt. Nála folytatta a tanulást Déry és privát úton egészen 1981-ig járt hozzá. Hoór-Tempis Milánóban Fernando Tanaránál, a New York-i Metropolitan karnagyánál képezte magát, s főként az ott szerzett tapasztalatai jellemezték tanítási módszerét...

Kiváló énekes szólisták generációit nevelte; egykori tanítványai között tudjuk Takács Paulát, Domahidy Lászlót, Gencsy Sárít, Geszty Szilviát, Mátyás Máriát, Andor Évát és még sokan másokat. Megtanította neki és 2 éven keresztül gyakoroltatta Déryvel a *La Grange-áriát* (~Erkel – Hunyadi László), majd 1957-ben ezzel is küldte el operai próbaéneklésre egyre ambiciózusabb tanítványát. A meghallgatás minden várakozást felülmúlt, azonnal két Hunyadi-előadásra való felkéréssel honorálta produkcióját az Opera vezetősége, s a döntőbizottságban helyet foglaló Ferencsik János pedig – az elmondások szerint – így tett a fiatal énekesnőnek:

„Kislány, magat innen nem engedjük el!”

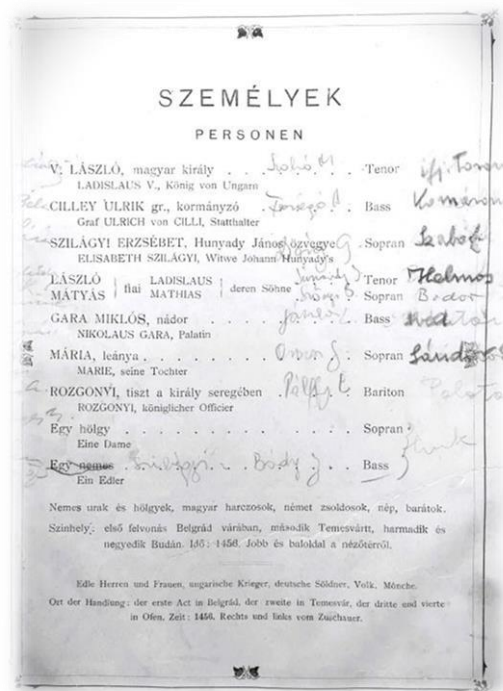
Déry Gabriella a következőképpen reagált Jálics Kinga, kulturális szerkesztő-újságírónak az éneklési készség mikéntjét-hogyanját feszegető kérdésére a *Magyar Katolikus Rádió*ban 2008-ban:

„Én megmondom őszintén – nem szeretnék nagyképűnek tűnni, de – ... soha nem volt... az énektanároknak azzal dolga, hogy hova tegyem a hangot, hogy nyissam a számat, mert így születtem. Nyilván örököltém a szájjadlások formáját, a gégeberendezést, sőt a Jantsek professzor (~Jantsek Gyula, a Magyar Állami Operaház gégeszakorvosa – a szerk.)... mindig azt mondta, hogy olyan hangszalagom van, mint mondjuk a Stradivari hegedű... és ez nekem végtelenül jól estett és öntudattal töltött el...”^{*1}

1958. április 23-án lépett először az Erkel Színház deszkáira Oláh Gusztáv rendezésében az erősen *bel canto* stílusban fogant darabban; a Pless László vezényelte előadásban partnerei Külkey László (*V. László*), Faragó András (*Czillei Ulrik*), Ilosfalvy Róbert (*Hunyadi László*), Dósa Mária (*Hunyadi Mátyás*), Tóth Lajos (*Gara nádor*), Orosz Júlia (*Gara Mária*), et al. voltak. Az első *Szilágyi Erzsébet*eket még meghívott vendégművészként abszolválta, de soron következő bravúros beugrásának köszönhetően Szulamit szerepébe (~Goldmark – *Sába királynője*), dr. Palló Imre 1958-tól először mint ösztöndíjast, 1960-tól pedig mint magánénekest szerződtette.

1960 nyarán készült el a *Hunyadi László* azóta is felülmúlhatatlan, teljes lemezfelvétele az Operaház akkori legjobb erőinek bevetésével; a fiatal Déry mellett Simándy József, Orosz Júlia, Jámbor László, et al. hangján örökítették meg történelmi operánkat. A fiaiért anyatigrisként harcoló, könnyörgő anya szerepét majd’ 30 éven keresztül énekelte ’58-as debütálását követően. A Déry megformálta *Szilágyi Erzsébet* kétségtelenül mindenkori eklatáns példa, viszonyítási pont lesz azon énekesnők számára, akik bármikor is e nehéz, komplex szerepre vállalkoznak.

^{*1} *A magyar művészet élő legendái. Déry Gabriella* (Bp.: Magyar Katolikus Rádió, 2008. június 27.)

Erkel – Hunyadi László – Szilágyi Erzsébet – 1958

Erkel – Hunyadi László – magyar és német nyelvű zongorakivonat – Rózsavölgyi és Társa, Bp. – 1896

Benne jegyzetekkel a darab 1931-es és 1961-es előadásainak szereposztásáról, Déry Gabriella nevével.

Magányűjtemény

„Szép reményekkel biztat a jórészt fiatal művészekből álló énekesgárda. Szilágyi Erzsébet szolamát Déry Gabriella énekelte, figyelemreméltóan, sokat ígérően. Dekoratív színpadi jelenség, hangja szép, egyéni színű...”^{*1}

Összetéveszthetetlen a hang karaktere, a szövegejtés és a kifejezés biztonsága; szó ami szó, Déry Gabriella személyisége egyetlen frázisból is azonnal felismerhető. Egy viszonylag ritkább hangfaj birtokosa volt, úgynevezett *soprano drammatico d'agilita* (~*d'agilita* = mozgékony). Ez egy olyan kivételesen rugalmas hangmatériát jelöl, melynek köszönhetően tulajdonosa súlyos drámai szopránja extrém koloratúrkészséggel párosul. Lényegében *drammatico* (~ drámai) és a *leggiero* (~ könnyű, légies) szoprán szerencsés hibridje. Akinek ez ül a torkában, az különösebb nehézség nélkül képes abszolválni a drámai szoprán szolamok kívánalmait, az alsó regiszterben mezzoszopránba hajló mélységeket elérve, de ha kell, megcsillogtatja kimunkált piano-technikáját és virtuózan, könnyedén énekel staccatokat vagy éppen nagy legatokat a felső régiókban. A kettő nem feltétlen jár kéz a kézben, egyik-másik Erkel- vagy Verdi-darab cabalettája például olyan kihívások elé állítja a szopránt, melyben a legfürgébb futamokkal is meg kell küzdenie, s melyek még a legedzettebb bravúr koloratúroknak is becsületére válik...

Korunk nemzetközi hírű bel canto specialistája, a Donizetti-, Bellini- és Erkel-hősnők eszményi megformálója, Kolonits Klára koloratúrszoprán a következő gondolatokat jegyezte le az egykori kivételes tehetségű drámai szopránról:

„Azt gondolom, hogy Déry Gabriella abszolút etalon nemcsak Szilágyi Erzsébetként, hanem Aidaként, Salomeként, Santuzzaként is. Bár koloratúrként aposztrofálták kezdőként, de szerintem már akkor is meglehetett a hangjában az az ércesség (~metall vagy squillo), ami a régi nagy, olasz drámai énekesnők sajátja, és ami gyorsan elvezette őt a spinto és a drámai szoprán szerepekig...

^{*1} *Fim Színház Muzsika*. 5. évfolyam, 7. szám (Budapest: Film Színház Muzsika, 1961. február 17.)

...Nagyon biztos, természetes magassággal rendelkezett, ez a későbbi felvételeken is abszolút átragyog. Valószínűleg Hóór-Tempis nagyon jó taktikai érzékeléssel választotta ki Szilágyi Erzsébet szerepét, kicsit olyan ez, mint a könnyedebb hangoknak az Éj királynője; az előénekléseken ez az aduász. Amit lenyűgözőnek tartok, az a hang szubsztanciája, ami a legbravúrosabb futamokban is megmarad. Valószínűleg a fiatalkori hangtípusa lehetett az ideális korai Verdi hang. De olyan hihetetlenül biztos technikával rendelkezett, így a Turandot, a Salome vagy a Santuzza sem tudta kikezdeni ezt a nagyszerű instrumentumot... és ne felejtsük el, hogy az ő korában az énekesek 4-szer, 5-ször annyi fellépést abszolvtak az Operaházban. Hatalmas volt a verseny, és ebben a kiélezett helyzetben is etalonná vált Déry Gabriella...”

(Kolonits Klára – 2024)

A Sába királynőjébe kimondottan az ő kedvéért állt be régi szerepébe a legendás Székely Mihály, miután hallotta a fiatal énekesnőt a Főpap lányának szerepében. A kettőjük közti szimpátia szép lenyomata lett majd egy közös hangfelvételük 1962-ben, a Székely második portrélemezen is szerepeltetett Leonora – Gvárdián duett A végzet hatalma (~Verdi) második felvonásából. Szulamitot sokáig a Goldmark-opera címszerepét éneklő Delly Rózsi és Takács Paula partnereként alakította. Akkor talán még nem is sejtette, hogy hamarosan, mintegy Takács Paula örökébe lépve az Operaház egyik első számú, nagy drámai szopránjává avanszál...

Goldmark – Sába királynője – Szulamit
1961

„Szulamit poétikus, zeneileg talán a legszebben, legmaradandóbban jellemzett figuráját két tehetség, a fiatal évjáratba tartozó művésznőtől hallhattuk, Vámos Ágnestől és Déry Gabriellától. Vámos Ágnes hangja meghitt szépségével, játéka igényességével, a részletek kidolgozásának aranyműves munkájával hódít, Déry Gabriella többet ábrázol az odaadó menyasszony kitartásának makacs erejéből, a reménytelen érzelmek szívósságából...”^{*1}

1958 és 1962 között a Hunyadi- és Sába főszerepei mellett kisebb-nagyobb feladatokkal kínálta meg az Operaház a fiatal operaénekesnőt további „bemelegítő” gyanánt, melynek köszönhetően egyre nagyobb rutint szerzett a színpadi létet illetően;

A Hovanscsina Emmája, a Borisz Godunov Xéniája, az Igor herceg Jaroszlavnája, a Három nemesi árva egyike A rózsalovagban, I. dáma A varázsfuvolában, I. odaliszka A bűvös szekrényben (~Farkas Ferenc), udvarhölgy a Don Carlosban, kegyencnő Horusitzky Báthory Zsigmondjában, a Katja Kabanova Varvarája (~Janáček), egy asszony az Örvényben (~Suchoň – Krútnava). Továbbá a nyári szezonban közreműködő Sylviane szerepében Vámos Ágnes Glavari Hannája és Nagypál László Danilója mellett A víg özvegy slágeroperett margitszigeti előadásain.

„...a vendégművész szólistapartnerei közül pedig Déry Gabriellát kell kiemelni; jelenleg kétségtelenül a legadottabb és legszebb megoldást nyújtó énekesnőnk Jaroszlavna szerepére.”^{*2}

^{*1} Abody Béla: Tündöklések és bukások. (Budapest: Szépirodalmi Könyvkiadó, 1983.) 46. oldal.

^{*2} Magyar Nemzet, 17. évfolyam, 296. szám (Budapest: Magyar Nemzet, 1961. december 15.)

Lehár – A víg özvegy – Sylviane
1959

Mozart – A varázsfuvola – I. hölgy
1960

Horváth Tamás felvétele

Borogyn – Igor herceg – Jaroszlavna
1961

S. Nagy Iby felvétele

Erkel-szerepei soron következője ugyancsak a '60-as évek elején találta meg Déryt; Mátyás Máriával szerepkettőzésben alakították *Marát* a *Brankovics György* című, a szerb despota történetét megéneklő darabban. Az opera lemezfelvételét ugyan elkészítette a 2000-es évek elején a *Kolozsvári Magyar Opera*, viszont máig nem kockáztatta meg azt visszaemlíteni repertoárjába – például a legutóbbi Erkel-jubileum apropóján – Budapest első számú dalszínháza.

Erkel – Brankovics György – 1962
Déry Gabriella (Mara) és Ilosfalvy Róbert (Murát)

Keleti Éva felvétele

1961-ben készítette el majd sugározta a Magyar Rádió – az azóta is ritkán hallható – Verdi *Ernani* című operájának keresztmetszetét Déry Gabriellával a női főszerepben. A Déry énekelt I. felvonásbeli *Elvira*-áriát a hallgatók a „*az év legszebb felvételei*” közé választották. A kisebb karakterszerepek, mint a *Don Carlos* és a *Macbeth* udvarhölgyei után az Operaház vezetősége csakhamar ráértett a Déry kvalitásaiban rejlő potenciálra, ekként a színház elkövetkező évtizedeinek nagy Verdi-szoprán etalonjára, így már 1962-ben megkapta első igazi főszerepeit, *A trubadúr Leonoráját*, majd a rá következő év tavaszán az *Aidát* Oláh Gusztáv rendezésében. Utóbbi másfél évtizeden keresztül alakítja majd a Mikó András-féle, máig emlékezetes felújításban.

„Az Aida viszont – mint az Operaház története óta szinte mindig – kielégített; egy jó Aidára való összejött a két bemutató-estén hallott énekesekből: tíz évig Déry Gabriella, Simándy, Komlóssy Erzsébet, Melis voltak a pesti Aida standard énekesei, akik – kivált, ha később olykor-olykor Ferencsik vezényelt – a nagy operai-színházi élmény hangulatát is megteremtették.” *₁

*₁ Gelencsér – Körtvélyes, et al.: *A Budapesti Operaház 100 éve.*
(Budapest, Zeneműkiadó Vállalat, 1984.) 332. oldal

Ferencsik János amely előadásban csak tehette – főként a felújítások, premierek apropóján –, mindig Déry Gabriellát kérte az első szereposztás szopránjának. 10 év leforgása alatt a honi Verdi-repertoár majd' összes nőalakját életre keltette Déry és egészen 1980-ig a már említett 2 mellett további 7 nagy Verdi-szerepben excellált. Nagy sikerrel debütált *A végzet hatalma* kétségbeesett, megnyugvását a vezeklésben megtaláló *Leonorájaként* Békés András rendezésében (1964), valamint *Az álarcosbál* mélységesen melankólikus *Ameliájaként* Ilosfalvy Róbert partnereként (1964). *A végzet hatalma* operaházi felújításáról, a szólistákról, illetve az olasz születésű svéd karmester, Lamberto Gardelli vezényletéről így írt a kritika anno:

*„Az Erkel Színházbeli premier 1964. márciusában a főváros kimagasló zenei eseménye volt. A közönség újra átélhette a Macbeth-bemutató forró hangulatát, a kritika méltatja a karmester feszültségteremtő szenvedélye, lírai érzékenysége mellett építkező hajlamát és nagyvonalú formálókészségét is. Szuggesztív irányítása mellett ismét ragyogó egyéni művészi teljesítmények születtek, óriási sikert hozott a bemutató Déry Gabriellának, Ilosfalvy Róbert ezzel a szereppel (s az egy évvel korábbi Des Grieux alakítással) ...az európai nagy tenoristák élvonalába lépett, Melis György pedig talán a Macbeth óta legjelentősebb operaszerepére talált.”*₁*

Verdi – A trubadúr – Leonora
1962

Verdi – Aida – Aida
1963
S. Nagy Iby felvétele

Verdi – A végzet hatalma – Leonora
1964
Keleti Éva felvétele

Az álarcosbálban, Renato hitvesének szerepére készülve a következőképpen nyilatkozott a művésznő a Film Színház Muzsika hasábjain ugyancsak 1964-ben:

*„Amelia – gyönyörű szerep, hatalmas feladat – mondja Déry Gabriella. – Miközben tanulom, kettő foglalkoztat állandóan. Egyrészt az, hogy ennek a merev formák, szigorú elvek között élő asszonynak föllángoló szerelmét – amely a csodálatos duettben oly forró »imádlak« szóval szakad ki belőle – elhihetővé tegyem. Hiszen a zenében »minden benne van«! Másrészt az a gondom, mennyire lehet ezt a romantikus és helyenként hihetetlen történetet minél korszerűbb eszközökkel, tehát minden romantikus sallang elhagyásával eljátszani. Ez, a modern operai színjátszás, egyébként minden szerepemnél elérendő célként áll előttem...”*₂*

*₁ Csák P. Judit: *La mia Ungheria. A mi Lamberto Gardellink* (Bp.: FUGA kiadás, 1996.) 33. oldal.

*₂ *Fim Színház Muzsika*. 8. évf., 37. szám (Budapest: Film Színház Muzsika, 1964. szeptember 11.)

Verdi – Az álarcosbál – 1965
Déry Gabriella (Amelia) és Ilosfalvy Róbert (Riccardo gróf)

Idővel remek komikai vénáját is megcsillogtathatta a felejthetetlen Melis György – egykori legkedvesebb színpadi partnere – oldalán mint a *Falstaff* Ford Alíza (1966). Még ugyabban a szezonban egy másik darabban, Ermanno Wolf-Ferrari *A négy házasság* című operájában Feliceként is bizonyíthatta, milyen pompás humora van. Egyik legtöbbet énekelt és legemlékezetesebb szerepe volt itthon és külföldön egyaránt a *Traviata* jobb sorsra érdemesebb kurtizánja. Először 1967-ben lépett fel *Violetta* szerepében, a későbbiekben még említésre kerülő magyar nyelvű *Qualiton*-lemezfelvétel után 4 évvel.

„A főhősnő, Valéry Violetta itt érthetően elsőrendű fontosságú, nagy színész-szerep mellett, hogy van éppen elég énekelnivalója, s milyen gyönyörűen kell énekelnie. Ilyen operai-színészi szerepekre bizony nem mindig találni igazi, »eszményi« énekesnőt... Déry Gabriella impozáns Violettajában érezzük a drámai súlyt, talán még Aida hangját is, hiszen a kitűnő művésznő az utóbbi években a drámai-szoprán szerepek egyik erősségévé vált..” *₁

Déry igen rugalmas, de súlyos drámai szopránjához aztán a későbbiekben kivált testhezállónak bizonyult a *Nabucco* bosszúszomjas Abigélje (1968), majd a *Don Carlos* Erzsébet királynéja (1969), a dráma fősodrában álló, mégis passzív szenvedésre ítéltetett nőalakja...

„...vasárnap este megújult, friss, izgalmasan alakító Déry Gabriellát hallottunk: az évad legjobb Abigéljét énekelte... S három nap múlva a *Falstaff* Alice asszonyaként – merőben más közegben, más hangütéssel – folytatódott a bizonyítás, hogy jó passzban van.” *₂

Verdi – Traviata – 1967
Déry Gabriella (Valéry Violetta) és Szilvássy Margit (Bervoix Flóra)

*₁ Muzsika. 10. évfolyam, 7. szám (Budapest: Muzsika, 1967. július 1.)

*₂ Film Színház Muzsika. 20. évfolyam, 19. szám (Budapest: Film Színház Muzsika, 1976. május 8.)

Nádor Magda drámai koloratúrszoprán, egyetemi tanár, több légzés- és énektechnikai témával foglalkozó kötet szerzője – akinek 1979-ben közös fellépései lettek volna Déry Gabriellával a *Don Carlos*-ban, mely alkalmak sajnálatos módon meghiúsultak –, a következő gondolatokkal emlékezik a művésznőre:

*„Úgy hozta az élet, hogy végül egyetlen előadáson sem énekeltem együtt Déry művésznővel, s ugyancsak a véletlen műve, hogy élőben sem volt lehetőségem őt hallani. A felvételeit ismerem, melyek nagyszerűek! Amit tudok róla, azt elsősorban zeneakadémiai tanárnőm, Fábry Edit – akinek nagyon jó füle volt – elbeszéléseinek köszönhető. Déry Gabriella egy gyönyörű, vivőerős, fényes hanggal megáldott művész volt, s mindehhez egy energikus, mély átéléssel megvalósított színpadi jelenlét is párosult. Edit néni hallotta az *Erzsébetjét* (~Verdi – *Don Carlos* – a szerk.) és nagyon nagyra tartotta ebben a szerepben is... Több évtized távlatából még annyit, hogy az én nagyszerű muzsikusan tanárnőmet mindenkivel kapcsolatban, mindenben igazolta az élet...”*

(Nádor Magda – 2024)

A kronológiában utolsóként datált Verdi-szerepében igazi nagy tragikaként láthatta-hallhatta szerencsés közönsége Déry Gabriellát, mint tiszta lelkű, „angyal-lényű” *Desdemonát* (1972) Simándy József félelmetes *Otelloja* oldalán.

„Déry Gabriellának van egy szívszorongató és hátborzongató tíz másodperces játéka a harmadik felvonásban, ami órák teljesítményével ér fel, és esztendőig lesz emlékezetes; amikor férje elől menekül, s minden előzmény nélkül, egy pillanat alatt érzi át, amit megérteni képtelen. Ez az intenzitás, a művészi felfedezés ereje kellene, hogy beragyogja mívész szólammintázását, eminens, megbízható külső-belső tartását...”^{*1}

Verdi – Nabucco – 1968
Szabó Anita (Fenéna), Pálos Imre (Izmael) és Déry Gabriella (Abigél)
Keleti Éva felvétele

^{*1} Abody Béla: *Tündöklések és bukások*. (Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó, 1983) 119. oldal.

Érdekes módon *Lady Macbeth*, mely karakteréhez, temperamentumához ugyancsak telitalálat lett volna – hasonlóképp a *Nabucco-Abigél*hez –, kimaradt a Déry alakította Verdi-szerepek sorából. Az emlékezetes 1961-es operaházi bemutatón, s azt követően majd’ 1 évtizeden keresztül Mátyás Mária és Takács Paula osztoztak a *Lady* szerepén. 1974-ben a Hungarotonnál megjelent olasz nyelvű árialemezére Déry a szóban forgó opera 4. felvonásbeli *Alvajáró-jelenetét* viszont felénekelte több, ugyancsak színpadon általa nem alakított Verdi hősnő mellé (*Ernani – Elvira, Szicíliai vecsernye – Elena*). Az említett korongon szereplő részletek eredeti nyelvű betanításában a francia és olasz romantikus operák szakértője, a karmester és korrepetitor Varga Pál segédkezett Gabriellának, aki évtizedeken át támogatta az énekesnőt – már konzervatóriumi évektől datálva – a szerepekre való felkészülésben. Várnai Péter zenetörténész a következőképpen írt Déryről a *’Verdi Arias’*-hanglemez verso-ismertetőjében:

„Déry Gabriella egész művészi alkatát azzal a fogalommal lehet legjobban jellemezni, amely Verdi alkotóművészetének is legfőbb karakterisztikuma: a drámaisággal. Azaz: Déry Gabriella jól tudja, hogy a természettől adott és jól iskolázott hang önmagában még nem elég. Számára egy-egy szerep jellemzési – és ennek megfelelően – hangárnyalási feladat is. Mindig gondja van arra, hogy a dallamvonalakat az adott szituációnak, jellemnek és konfliktusnak megfelelően színezzé... Ez a drámaiság teszi Déry Gabriellát évek óta a budapesti Operaház vezető szoprán énekesnőjévé”^{*1}

A hazai hanglezkiadás fénykorában folyamatosan jelentek meg magyar nyelvű operafelvételek, teljes operák és keresztmetszetek egyaránt. Déry közreműködésével készült el a '60-as évek derekán többek között *A trubadúr*-részletek és a komplett *Traviata* Lamberto Gardelli vezényletével. A Tullio Serafin-tanítvány Gardellinek köszönhetjük a hazai olasz repertoár egykori felvirágozását, a Rossini-, Verdi-, Puccini-darabok felfrissített előadását, számos opera magyarországi ősbemutatóját, tucatnyi lemezfelvételt (korai Verdi- ill. Respighi-darabok). A *Traviata*-lemezről valamint Gardellihez fűződő viszonyáról, a közös munkákról következőképpen mesélt Déry Gabriella:

„Meghatározó volt a pályámon, hogy Gardellivel dolgozhattam. Úgy emlékszem, 1960-ban kezdődött egy Verdi Requiemmel... Egyszer azt mondta, bennem olasz lélek lakozik, hogy úgy megértem. »Gabriella!« – lám, még a neve is olaszul cseng« – nevetett hozzá... Felejthetetlenek A végzet hatalma próbái, hát még a premier... A Traviata lemezfelvétele a furcsa emlékeim sorába tartozik. Már nagy drámai szerepeket énekeltem, amikor Violetta-val először találkoztam. Mikor elmeséltem Gardellinek, ha nem is beszélt le, nagyon csodálkozott. Rövidesen híre járt, hogy Traviata-felvételre készül. Nap mint nap hallgatta sorra az Opera szopránjait, de az »én Violetta-mra« nem volt kíváncsi. Már le is tettem a dologról, amikor váratlanul mégis hívott, énekeljem el. Fűtött a düh – és az ambíció –, hogy mindenkinél jobban sikerüljön. Nem éreztem, hogy a hangom ne lenne alkalmas erre a szerepre, hiszen Violetta esetében a koloratúra a felkavart lélek hömpölygése, s ennek nem cinege hangon kell megszólalnia...

^{*1} *Verdi Arias. Gabriella Déry soprano.* (Budapest: Hungaroton SLPX 11715, 1974.)

...Az ária befejeztével Gardelli hozzám nem szólt egy szót sem, viszont felvette a telefont »Megvan a Violetta!« – jelentette valakinek elégedetten. Aztán elkezdtük a felvételt, és kiderült, hogy ez a végtelenül igényes művész milyen emberséges egyúttal... Nem minden karmesterről állítható, amit Gardellinél mindannyian éreztünk: szereti az énekest...»^{*1}

Verdi – Traviata – Qualiton – LPX 1128-30 – 1963
Magányűjtemény

Az olasz karmester Maria Callas és Renata Tebaldi hangja keverékének tartotta a Déryét. Gardelli és válaszott *Viollettája* jól tudták, hogy a Verdi kottájában meglevenedő kurtizán szólamának hű tolmácsolásához nem elegendő a fitogtató koloratúrák és a kitartott magas hangok „tűzijátéka”, ugyanis a szerep minden felvonásban más és más dimenziók bejárását, technikai tudás biztonságát, s a szerep maradéktalan, kiegyenlített abszolválását kívánja meg előadójától. *Valéry Violetta* a XX. század második felében végbement „evolúciója” révén mára könnyű lírai szopránok hön áhított szerepálma, viszont a Verdi kottájában megírt szólam bizony valódi drámai szoprán színezetet, „mélységet-magasságot” követel...

Az alig 20 esztendősen már komoly főszerepben, *A trubadúr Leonorájaként* debütált, majd csakhamar a nemzetközi operaéletbe üstökösként berobbant, s a milánói Scalától a new york-i Metropolitanig a világ nagy színpadain ünnepelt drámai szoprán Lukács Gyöngyi így idézte meg egykori elődjét, a páratlan operaénekes-ikont:

„Konzis koromban – amikor úgy 17 éves lehettem – Verdi *Traviata* című operájával ismerkedtem. Több lemezem is volt az egész operából, még hozzá külföldi énekesekkel, de nagyon szerettem volna magyarokkal is beszerezni egy teljes operát. Egy ismerősöm sietett a segítségemre, aki felajánlotta, hogy nekem ajándékozza az ő, a Hungarotonnál felvett *Traviata*-lemezét, mivel úgyis éppen aznap volt a születésnapom. »Hallottad már Déry Gabriellát énekelni?« – »Még nem.« – ráztam a fejem. Ám az igazság az volt, hogy akkor még a nevét sem hallottam. Vidéki lány lévén soha nem jártam még az Operaházban, Déry Gabriellát pedig sajnos nem mutogatták a tévében, mint ahogy a felvételeihez sem jutottam korábban hozzá. *Traviatája* – amin Ilosfalvy Róberttel és Palócz Lászlóval énekelt – viszont teljesen lenyűgözött. »Hát ilyen hang is létezik?« – gondoltam magamban. Óarany színű, sűrű és magvas, a koloratúrákban mégis mozgékony, kifejezőereje pedig még a bakelit lemezzől is a székhöz szögezi az embert. Akkor még nem gondoltam volna, hogy pár év múlva, 21 éves koromban személyesen fogok vele találkozni. Nem sokkal előtte debütáltam az Erkel Színházban *A trubadúrban*, és egy próbára szaladtam fel az Operaház próbatermeihez vezető lépcsőn, amikor Déry művésznő éppen jött lefelé. Nagy késésben voltam, mert az Erkelből rohantam, és nem is tudom már hogyan, de ahogy elrobogtam mellette, sajnos nem köszöntem neki....

^{*1} Csák P. Judit: *La mia Ungheria. A mi Lamberto Gardellink* (Bp.: FUGA, 1996.) 139-140. oldal.

...A művésznő visszafordult és megszólított: »Gyere csak vissza kislányom!« Lihegve megálltam előtte. »Mit gondolsz, én fogok neked előre köszönni? Egyébként itt az a szokás, hogy a fiatalok bemutatkoznak az idősebb művészeknek.« Bocsánatot kértem tőle, megmondtam, ki vagyok és hogy valószínűleg – mivel már jócskán elkéstem a próbámról – a nagy sietség miatt nem köszöntem neki. »Rendben. Egyébként hallottalak énekelni...« – mondta lefelé menőben a lépcsőn. »Azok a magas B-k a második felvonásban kissé élesek voltak.« Nem sértődtem meg, mert tudtam, hogy óriási énekesnő és azt is éreztem, hogy igaza van. Legközelebb már színpadközelben találkoztunk, amikor Mascagni *Parasztbecsület* című darabjában a 30 éves operaházi jubileumát ünnepelte, én pedig akkor debütáltam éppen Nedda szerepében a *Bajazzókban* (~Leoncavallo – a szerk.). Színpadon sajnos csak a Santuzzáját hallottam, amit bizony teljesen intakt hangon, kifogástalanul énekelt. Az akkori – kissé rosszindulatú – öltöztetőnőm meg is jegyezte nekem, hogy nagyon kevesen érik ám meg ezt az évfordulót, mert sokan tönkremennek fiatalon és idő előtt elhagyják a pályát. Déry Gabika valahogy ezt meghallotta a nyitott ajtón keresztül és kiszólt: »Ő meg fogja érni!« Abban a pillanatban emberileg is óriásit nőtt a szememben...

Idővel aztán – ha mondhatom így – átvettem a szerepeit; *Tosca*, *A végzet hatalma* Leonórája, *Az álarcosból* Ameliája, *Turandot*, *Santuzza*, etc. ...Egyszer az Operaház büféjében ült és valakikkel rólam is beszélgettek. »Ő nem imitálja, hanem valóban drámai szoprán!« – bökött felém Gabika. Mosolyogtam, megköszöntem és azt gondoltam, hogy: – Igen, a legnagyobbak, akik nemcsak óriási művészek, hanem emberi méltóságuk is van, ők tudnak dicsérni, képesek mást is elismerni. (Nem sokkal előtte érkeztem haza a milánói Scalából, ahol szinte szóról szóra hasonló elismerést kaptam Renata Tebalditól.)

Déry Gabriella neve, hatalmas művészi öröksége halhatatlan, emléke együtt él az Operaházzal, én pedig óriási megtiszteltetésnek tartom, hogy halála után az Operaház Örökös Tagjai engem választottak Örökös Tagnak Gabika helyére. Emléke legyen áldott!”

(Lukács Gyöngyi – 2024)

A Verdi *Requiem*mel indult – az eddigi legkorábbiaként fellelt adatok szerint – 1962-ben Pécsen, a *Traviata*-lemezzel folytatódott, majd *A végzet hatalmával* érett be Budapesten e gyümölcsöző munkakapcsolat Déry és Gardelli között, később pedig egy-egy *Falstaff*-előadásban is keresztezték egymás útját. Hamarosan folytatódott együttműködésük ugyancsak a pesti *Opera* színpadán egy nagyszabású felújítással. Déry ’63 tavaszán Rossini *Tell Vilmosának* Habsburg hercegnőjeként, *Matild*ként debütált Mikó András rendezésében, mely premier hanganyagát ugyancsak megőrizte a *Magyar Rádió Archivuma*. Ez lett az ő egyetlen olasz *bel canto* szerepe. Legközelebb majd csak a ’70-es évek második felében tűzött műsorára a színház ilyen stílusú operákat; *A török Itáliában* (~Rossini) *Fiorillájaként* akkor Ágai Karola, a *Norma* (~Bellini) címszerepében pedig Sass Sylvia brillírozott (tegyük hozzá, hogy utóbb említett *bel canto* gyöngyszemek női főszerepeihez Déry hangja minden bizonnyal túlságosan is súlyos lett volna még pályája kezdeti szakaszában is, hiszen teljesen más színezetű szoprán hangra íródott az említett két szerep). Déry jól tudta, hogy az éneklés alfája és omegája az olasz *bel canto* énektechnika (~*parlando cantare* = énekelve beszélni), az eszmény pedig, hogy az éneklés úgyszólván „megnyújtott beszéddé” váljon, s ő ezt tökélyére is fejlesztette rövid idő leforgása alatt. A máig vita tárgyát képező magyar nyelvű operajátzás (mely sztenderd volt a ’80-as évek közepéig) sokban járult hozzá ahhoz, hogy egykori operaénekesaink a legmagasabb művészi szinten voltak képesek tolmácsolni a szerepeiket. A darabok egészét, minden apró részletet tökéletesen értettek, s ezáltal biztonsággal uralták szövegeiket, játszhattak végtelen beleéléssel. Továbbá a szép kiejtés, deklamálás a „magyar operai aranykor” művészeinek egyik nagy ütőkártyája volt, melynek köszönhetően a közönség számára is pontosan lekövethetővé, élvezhetővé váltak az operatörténetek, maguk a cselekmények. Az 1988-ban alapított *Melis György-díj*, mely a legművesebb, legszebb kiejtéssel éneklő hazai művészek kitüntetésére, minden évben Erkel születésnapján, a *Magyar Opera Napján* kerül átadásra.

Rossini – Tell Vilmos – 1963
Déry Gabriella (Matild) és Ilosfalvy Róbert (Arnold)
Keleti Éva felvétele

Évszázadokon keresztül az operaszerzők főként mitológiai, történelmi és társadalmi témákat dolgoztak fel darabjaikban. A 19. század vége felé indult el egy újfajta törekvés, melynek köszönhetően a hétköznapi élet kérdései váltak az operák fő témájává. Új zenei nyelv állt elő, megszületett a *verizmus* (~*vero* = valóság, igazság) mint új operai irányzat. Déry személyiségéhez, hangai kvalitásaihoz tökéletes telitalálat lett, s a hozzá kivált közel álló szerepek sorába adekvát illeszkedett Mascagni *Parasztbecsületének* női főszerepe a '60-as évek derekán. „Megszállottan izzó” *Santuzzát* varázsolt a színpadra a korabeli kritikák szerint, s e szerepet aztán mintegy 20 éven keresztül énekelte.

A verista előadásmód teret engedett egy felfokozottabb, szenvedélyesebb önkifejezésre, mind színészi játékban, mind pedig hangai alakítás szempontjából. Déry vallotta, hogy ha a stílus és maga a szerep megengedi, úgy bizony merni kell „csúnya hangokat” (~*vociaccia*) is használni, s ő bátran ki is aknáztta ezeket a lehetőségeket *Santuzza* szerepében; heves „kirohanásai”, a harsány, Turiddut elátkozó felkiáltása vagy elhaló zokogásai mind-mind egy „hús-vér” figurát teremtettek. Döbbenetes, egyben lenyűgöző, hogy még pályája utolsó harmadában is – egy operaházi belső videófelvétel tanúsága szerint – mennyire intakt hanggal és milyen átlényegülten alakította a szicíliai parasztlányt. Tudvalevő, hogy fizikai erőnléte, térdproblémája a '80-as évek végén már erősen akadályozták őt a színpadi játékban, abban viszont még akkor sem, hogy például a *Santuzza és Alfio-kettős* végén és a darab fináléjában majd' 60 évesen, 30 éves operaházi jubileumán briliáns magas C-t énekeljen (ez utóbbit manapság már csak kevesen kockáztatják meg, s régen is csak a legbiztosabb technikával rendelkező énekesnők kísérelték meg).

A fentebb említett zeneszerző elődhöz kapcsolódik, de még erősebb drámai érzékkel, bátrabb dallami invencióval és olthatatlan melódiagazdagsággal komponálta műveit Giacomo Puccini. Igen bátor vállalkozásnak tűnhetett Déry beállása *Turandot hercegnő* (~Puccini – *Turandot*) szerepébe Nádasdy Kálmán rendezésében 1960 júniusában. A Pless vezényelte előadásban partnerei mások mellett Simándy József (*Kalaf*) és Raskó Magda (*Liù*) voltak. A köztudottan „hang-temető” szerepet – nem egy szopránt búcsúztatott el a pályától, akik a megfelelő idő előtt vakmerően vállalkoztak erre a súlyos feladatra – Déry rendkívül okosan, átgondoltan építette fel. Az ő *Turandot*-jában szinte nem is érzékelhetők a szerep nehézségei, buktatói. Izzasztó hangzsonglörködés helyett ő olyan természetességgel abszolválta például *Turandot* 2. felvonásbeli, balladaszerű nagyáriáját – tűpontos, tized-

másodpercre kiszámított, teljes biztonsággal kitartott gyönyörű csúcshangokkal –, mintha éppen csak egy verset szavalt volna el...

Mascagni – Parasztbecsület – 1967
Palánkay Klára (Lucia) és Déry Gabriella (Santuzza)

Puccini – Turandot – Turandot
1962

Aztán ugyanezen intenzitással abszolválta a szerepét egészen az utolsó kottafejig, amit a partitúrában Puccini és – a darabot a szerző akarata szerint befejező – Alfano a szólósnak szánt. Továbbá bátran és izgalmasan játszott is. Felvételeit hallgatva szinte megelevenedik szemünk előtt az általa életre keltett félelmetes és érinthetetlen jégszívű hercegnő; a *Kalaf* 3 helyes választát visszaskandáló népre való hisztérikus reakciója (~„*Hallgasson el a csürhe!*...^{*1}) vagy az ismeretlen herceg nevének erőszakos megszerzése után annak diadalittas megfenyegetése (~„*Tudom nevedet! Tudom nevedet!*...^{*2}). Ez a komplex karakterformálás a darab hazai interpretációtörténetének elementáris erejű, grandiózus pillanatait teremtette meg, s Déry e szerepben ízelítőt adott a valódi énekes-színész magaskolájából, melyet csakis az igazán nagy egyéniségek voltak képesek megidézni az Opera színpadán.

„A Puccini-opera címszerepét, bár a hang fejlődése szempontjából számára ez még kockázatos vállalkozás, a tehetséges Déry Gabriella vállalta.”^{*3}

Turandot később aztán az egyik legtöbbet énekelt szerepe lett, utoljára majd 1985-ben igazítja homloka fölé a jégszívű kínai hercegnő súlyos fejdíszét. Szerencsére a *Magyar Rádió* egy korabeli közvetítés révén archiválta 1962-es *Turandot*-ját Nikola Nikolov vendégfellepte alkalmából, továbbá fennmaradtak részletek egy kalózfelvételnek köszönhetően a 2 hónappal későbbi délelőtti előadásból is, melyben az ismeretlen herceget a híres Gigli-tanítvány, Laczó István alakította (ő volt az a magyar hőstenor, aki 1949-ben Nápolyban Maria Callas *Turandot*-ja mellett énekelt ugyanezen szerepét). 1983-ban, 25 éves operai jubileumát a *Turandot*-tal ünnepelte meg Déry Gabriella, tökéletesen intakt hanggal, azóta is sokat emlegetett, felejthetetlen szerepformálással.

A '60-as évek végén vette birtokba másik nagy Puccini-szerepét, *Floria Toscát*. Mái legendák övezik egy 1973 februári, forró hangulatú előadás emlékét, melyben partnere az – akkoriban Magyarországon még szinte ismeretlennek számító – ifjú Plácido Domingo volt. Beígérték neki időközben *A nyugat lánya Minniejét* is, melyet a máig sokat emlegetett, Erdélyi Miklós dirigálta *Manon Lescaut*-premier és a darab évekig tartó, töretlen sikere okán ugyancsak Házy Erzsébet és Moldován Stefánia karcsúbb szopránjára szabva mutattak be 1966-ban. A western-dráma sikere messze elmaradt a várttól. Déry Gabriella gömbölyűbb, mediterrán vocéja talán átütőbb hatást ért volna el a szerelmes csaplóroslány igencsak igényes és terjedelmes szólamában. Hogy olyan verista darabokban, mint Giordano *Andrea Cénierje* és *Fedorája* vagy éppen Ponchielli *Giocondája* – e darabokat az ő fénykorában nem tűzték műsorra – milyen fergeteges alakításokat nyújthatott volna a női főszerepekben, az már csak a művésznő tisztelőinek visszatérő melankolikus-ábrándos kérdésfelvetése.

Puccini – Tosca
Déry G. (Tosca) és Jámor L. (Scarpia)
1973

^{*1-2} Operaszövegkönyvek 31., Puccini, *Turandot*. (Budapest, Zeneműkiadó Vállalat, 1960) 32. oldal

^{*3} A mikrofonnál Kroó György – *Új zenei újság 1960-1980*. (Bp., Zeneműkiadó V., 1981) 25. oldal

1969 febr. 15. " (Orsz. Sz. Szeg. m.v. Palóczt)
 " márc. 16. " (Birkás Simándy, Doonczy)
 " nov. 8. (d.e.) (Déry, Rigó, Tóth S.)
 1941 jan. 6. (este) (d.e. változat) (Chátay, Kariz, Jón)
 " febr. 14. (d.e.) (Chátay, Kariz, Tóth S.)

Varga Pál karmester Tosca-kispartitúrájának jegyzetei
 Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Zenei Gyűjteménye – Jelzet: Z 25649

A '60-as évek közepén új dimenziók tárultak fel az énekesnő előtt; a *hochdramatischer*, valamint a *jugendlich-dramatisch* szerepkörben való kalandozásainak első állomásaként Richard Strauss *Salomé*jának címszerepét énekelte az 1958-ban színpadra álmódott Nádasdy Kálmán-féle rendezésben (korábban Nádasdy felesége, Birkás Lilian nagy sikerrel dalolta a *Salomé*t). Nemcsak a drámai és koloratúr képességek birtokában volt Déry Gabriella, esetében a vokalitás csengése egyszerre hordozta a németes hangok extra koncentrált fényességét is, ami pallosként tör át a hatalmas strauss-i zenekaron. Ugyanakkor az olasz hangok teltségével és a *bel canto* repertoáron kialakult rugalmasságával is rendelkezett és ebben a minőségében abszolút unikális volt a kiemelkedő magyar énekesek között is...

Pályája kezdetén többször énekelte már egy másik R. Strauss-darab kisebb szerepét, a *Három nemesi árva* egyikét – majd évtizedekkel később, karrierje utolsó harmadában *Marianne* szolamát is (~ *A rózsalovag*) –, de első nagy bravúráját, alámerülését e furcsa, egyben rendkívül izgalmas zenei világban *Heródiás* lánya súlyos szolamában abszolválta. A múlt századelőn hatalmas botrányt kavart darab címszerepét három követelmény határozza meg, melyeknek megfelelni nem kis kihívást jelent. Első ízben rendkívüli drámai szoprán hangvolumen igényel, mely képes áthatolni a „vastagon” hangszerelt zenekari szöveten is. Ez a fajta hang „kolosszál” általában érettebb korú énekesnők sajátja, mely rögtön ütközik is a második követelménnyel, a 16 évesek nyers szexepiljével (távoli, de összecsengő párhuzam Puccini *Pillangókisasszony*ával). Végül, de nem utolsó sorban egy csábító nő táncstudását, perfekt módon kimunkált koreográfiáját igényli. Érthető tehát, hogy a tökéletes kombináció nagyon ritka. 1963-ban a kritikusok viszont ékesszólóan írtak a „dúsbájú” *Salomé*ről; Déry fölényesen gyűrte le a zsidó hercegnő támasztotta extrém hangi kívánságokat és dicsérettel illették remekbe szabott „hétfátyoltáncát” is, melyet férje, Jeszenszky Endre koreografált számára, s tanított is be neki. Évtizedekkel később majd *Heródiás*ként, mint nervózus-ármányos anya lépett Déry az operaszínpadra ugyanebben a darabban.

A magyar-olasz mezzoszoprán, Ulbrich Andrea a Szikora János rendezte *Salomé*ban még ösztöndíjasként állhatott egy színpadon Déry Gabriellával 1993-ban. Ekként elevenítette fel emlékeit:

„Déry Gabriella a »femme fatale«, az egyik legnagyobb magyar operaénekesnő, aki káprázatos hangjával, kifinomult színpadi játékával és páratlan kisugárzásával szüntelenül magára szegezte a figyelmet. Őszinte jókedve és forró lelkesedése mindig lenyűgözte a közönséget. Emlékezetes pillanatokot teremtett az operaszínpadon; Richard Strauss *Salomé*jában, Heródiás szerepében olyan természetes drámai erővel bírt, ami utánozhatatlan. Énektechnikai tudása és színészsége magával ragadó volt, mintha a kiválóságra való törekvés nélkül érte volna el mindezt. A figura megelevenítésekor a trónját féltő Heródiás irigységét hangjával és játékával olyan hőfokon tudta kifejezni, hogy valódi libabőrös élményt szerzett hallgatósága számára. Színpadi játékában a természetesség tükröződött, olyan hitelességgel formálta meg a karaktereit, mintha éppen abban az aktuális korban élne... Édesapám – művésznevén Bottyán Endre, aki Mura Péterrel és Horváth Ádámmal együtt a miskolci operatagozat alapítója – László Géza növendéke volt a Bartók Béla Konzervatóriumban, akárcsak Gabriella. Így nem csupán a hajdani színpadi együttműködés, de édesapám révén is közel került hozzám. A fiatal tehetségeket mindig támogatta, örömmel osztotta meg tapasztalatait velünk és soha nem hallottam tőle elmarasztaló szavakat. Ő volt Déry Gabriella, a csodálatos művész, kinek emberségére és mentoráló szerepére még sokáig emlékeznek azok, akiknek volt szerencséjük ismerni, együtt dolgozni vele...”

(Ulbrich Andrea – 2024)

R. Strauss – Ariadné Naxosz szigetén
Ariadné
1967

A bibliai figurát mitológiai alak követte a Strauss-szerepek sorában. 1967-ben a krétai királylány, Ariadné (~Ariadné Naxosz szigetén) szerepében debütált nagy sikerrel. (Ebben a darabban hozta pályája egyik legsikerültebb alakítását Ágai Karola is Zerbinettaként, melynek köszönhetően – Elisabeth Schwarzkopf közbenjárására, Walter Legge meghívására – aztán Donizetti *Lammermoori Luciájának* címszerepében mutatkozhatott be a New York-i Metropolitan Operaházban 1969-ben.) Déry Gabriella Primadonna–Ariadné alakítását ugyancsak dicsérő szavakkal illette a korabeli kritika:

„Más területeken is sor került újabb hódításokra, a korábbi hódítások »visszaszerzésére«. Strausstól állandó jelleggel csak a Rózsálovag és a Salome szerepelt régebben is műsoron, a hatvanas-hetvenes években történt rá kísérlet, hogy két másik, mindenképpen fontos művét is állandó repertoár darabbá tegyék. Az Ariadne jó előadásban tűnt föl sok évtized után Ferencsik János irányításával – Tarnay Gyulának és Déry Gabriellának jól feküdt a mitológiai istenpár; Zerbinettában Ágai Karola hódított egyik legtekélyesebb zenei produkciójával.”^{*1}

A Strauss-Hofmannsthal szimbiózisban fogant szerepek között aztán ’71-ben nyújtotta egyik legemlékezetes alakítását a szép Tábornagyné szerepében a szecesszió korának első számú operai mintadarabjaként jegyzett zenés játékban, *A rózsálovagban*, mások mellett olyan partnerekkel, mint Házy Erzsébet (Octavian), Begányi Ferenc (Ochs báró), Radnai György (Faninal) és Andor Éva (Sophie)...

^{*1} Gelencsér – Körtvélyes, et al.: *A Budapesti Operaház 100 éve.* (Budapest, Zeneműkiadó Vállalat, 1984) 340. oldal

Hormai József tenorista a '70-es évek közepétől több darabban is együtt énekelt Déry Gabriellával. A következő gondolatokkal idézte fel egykori színpadi partnere alakját:

„1976-ban a Don Carlos próbáján találkoztam először Déry Gabriellával. Még az a szokás járta, hogy a fiatal énekesek külön bemutatkoztak a »nagyoknak«, így én is ezt tettem és már a folyosón elcsípve ajánlottam magam a művésznőnek. Az együttes próbán aztán egy kis rögtönzött parázsvita támadt és Lukács Ervin rákérdezett a kedélyesen diskuráló Melis Györgytől, s a mellette helyet foglaló Déry Gabriellától – köztudottan nagy barátok voltak ők ketten –, hogy mi a beszéd tárgya. Ők viccesen csak annyit mondtak: »Az ifjú kollégáknál már nem divat a bemutatkozás!« Felpattantam és exkuzáltam magam... pedig mint kiderült, egyszerűen csak megréféltak... Ettől a pillanattól kezdve befogadtak és bármikor, ha az évtizedek alatt együtt dolgoztunk, elismertek. Déry nagy jelenléti művésznő volt, csakis kellemes emlékeim vannak róla. Kiváló kolléga volt; ha az ember csodálattal méltatta a teljesítményét egy-egy előadás után, bizony ő sem fukarkodott a jó szóval, az építő kritikával. Legtöbbször a Saloméban és a Bánk bánban énekeltünk együtt, s ezek voltak azok az alkalmak, melyekben leginkább lehetőségünk nyílt a közös játékra, a nagy drámára. Szuggesztivitása mondhatni átragadt a partnerekre, mintegy megsokszorozta a játékkedvet, a teljesítményt a színpadon. Emlékezetes, ahogyan a R. Strauss-figurákat életre keltettük; én Heródes – ezzel a szereppel is búcsúztam a színpadtól –, ő Heródiás, egy valódi boszorkány. A palota lépcsőin felfelé mindig belém karolt, a lábai miatt az ilyen szituációkat már kicsit nehezebben bírta fizikailag... na, de hangilag még mindig döbbenetes volt! Nem munkaként tekintett az énekes-színészetre, ez áradt belőle, az egész lelkéből-lényéből...”

(Hormai József – 2024)

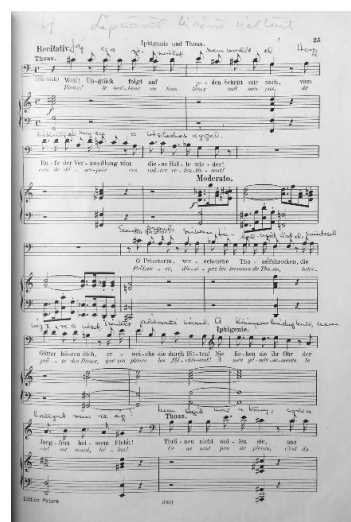
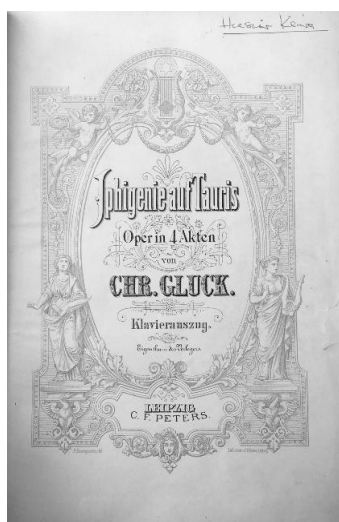
R. Strauss – A rózsalovag
Tábornagné
1971

Az Ariadné Naxosz szigetén- és A rózsalovag bemutatók emléke, hangzó lenyomatai ugyancsak a rádió archívumának kincsei, csak úgy mint a görög mitológia egyik kedvelt mondája, az Agamemnón és Klütaimnesztra lánya hányattatásait feldolgozó Iphigénia Tauriszban című Gluck-opera magyar nyelvű stúdiófelvétele Déry mellett Bende Zsolttal (Oresztész) és Réti Józseffel (Püladész) a főszerepekben, Ferencsik János vezényletével. Iphigénia szerepében való színpadi bemutatkozására 1968-ban a Szombathelyi Iseumban került sor. Egykori legkiválóbb baritonunk, Sólyom-Nagy Sándor a következőképpen emlékezett vissza ezekre az előadásokra és a papnőt alakító Déryre 2014-ben:

„1968 nyarán a Savaria Ünnepi Játékokon, Gluck Iphigenia a Taurusok földjén című operájának Orestes szerepében partnere lehettem Déry Gabriellának és Réti Józsefnek. Ha jómagam jellemezhetném Déry Gabriella színpadi jelenlétét, akkor azt a következőképpen tenném: Kivételesen szép, olaszos hang, remek megjelenés, vérbeli drámai alakítás minden szerepében és páratlan zenei formálás. Minden túlzás nélkül, több mint három évtizeden át, fahéjában ő képviselte a Primadonna asszolutát, »A« Cantatricét...”

(Sólyom-Nagy Sándor – 2014)*₁

*₁ Bartók Gergely: Déry Gabriella mítosza nyomában (Budapest: Magánkiadás, 2014.) 59. oldal

Gluck – Iphigénia Tauriszban – C. F. Peters zongorakivonat
Déry Gabriella tanulópéldánya saját kezű jegyzeteivel, Huszár Klára magyar nyelvű szövegfordításával
Magángyűjtemény

A Gluck-kortárs Händel *Rodelindájának* címszerepét énekelte aztán 1970-ben Melis (Bertaric), Réti (Grimwald) és Sólyom-Nagy (Garibald) partnereként, melyet Várnai Péter a Déry-pályakép leg-sikerültebb, egyben legkiemelkedőbb alakításai közé sorolt (a felújítás első előadását rögzítették, a másodszereposztás *Rodelindája* a friss pályakezdő drámai szoprán Marton Éva volt). Déry drámai alakításaira rendre kitértek a zenekritikusok, szerepformálási megoldásait hosszas előkészítő munkával érlelte ki. A *Magyar Katolikus Rádió*nak adott interjújában így nyilatkozott 2008-ban:

„Én igyekeztem a modern igényeknek megfelelően, nem ósdi módon a színpadi szituációkat lereagálni, mert azt tudom, hogy ma már különösen nevetséges... Persze ez köszönhető a nagyon jó rendezőknek és a nagyszerű mestereknek... mert tulajdonképpen... a színpadi alakítás és a zeneszerzőnek az utasításai szorosan összefüggenek...”^{*1}

A barokk opera atyja, Monteverdi operái is reneszánszukat élték a '60-as és '70-es évek pesti Operájában; a *Poppea megkoronázása* 1968-as hazai ősbemutatója után – 7 évvel – kísérletképpen műsorra tűzték a szerző három operája közül a másodikat, az *Odüsszeusz hazatérését* Raymond Leppard átdolgozásában, melyben Déry a Sorsot valamint *Hérát* dalolta. A darab 20 előadást élt meg, a bemutató évéből egy májusi előadás hanganyaga szintén fennmaradt rádióarchívumában.

A rengeteg Verdi-, Puccini- és Richard Strauss figura mellett kevésbé jutott hely Déry repertoárján a Mozart-szerepeknek. A szakmában úgy tartják, hogy Mozartot mindig kell énekelni, mert ez az énekes hangszalagjainak karbantartója, a torok balzsama. Tudvalevő, hogy hangversenyek alkalmával műsorára tűzött Déry egy-egy Mozart-koncertáriát (miképpen Beethoven *'Ah! Perfido'* című drámai jelenetét is) és százas nagyságrendben énekelte pályája kezdetétől egészen 1994-ig *A varázsfuvola I. hölgyét* is. Még ha a bécsi klasszika nagy komponistájának sok szoprán szerepe el is kerülte – szó esett valamikor még a *Così fan tutte* Fiordiligi-jéről is –, de nagyszerű *Donna Annáját* (~ *Don Giovanni*) – melyet 1966-ban formált meg első ízben – mégis minden esetben felsorolják a zenetörténészek Déry Gabriella nagy sikerű szerepei között. Hasonló a helyzet a Wagnerekkel is; a '70-es és '80-as években dalolta *Az istenek alkonya II. nornáját*, valamint *A walkür Gerhildjét*, de az igazán nagy Wagner-heroínaik sosem kerültek sorra az évtizedek alatt, hiába is kapott ígéretet rájuk. Példának okáért Ferencsik János szorgalmazta, hogy a *Tannhäuser Vénuszát és Erzsébetjét* is repertoárjára tűzze, de debütálása a darabban – tenorhiány okán – mégsem valósult meg. A fentebb említett operaszerzők „triója”, közülük is leginkább Verdi volt Déry számára a fő irány-csapás, kvalitásai viszont alkalmassá tették őt arra, hogy bármit elénekeljen, amit csak a hangfajára komponáltak...

^{*1} *A magyar művészet élő legendái. Déry Gabriella* (Bp.: Magyar Katolikus Rádió, 2008. június 27.)

Az Aida címszerepében Pécsett
1970-es évek vége

A barokktól, a klasszikuson át egészen a 20. századi modern zeneművekig sok érdekességet találhatunk Déry Gabriella operai- és koncertrepertoárján. Legyen szó akár egy „ballet chanté” (~Milhaud – *Francia saláta*), egy „oratorio dramatique” (~Honegger – *Johanna a máglyán*) szoprán szólamáról vagy éppen a Maupassant novelláján alapuló vígopera, az *Albert Herring* (~Britten) női főszerepéről. Pályája elején énekelt Janáček *Katja Kabanovájának Varvaráját* Orosz Júlia és Házy Erzsébet *Katjája* mellett és még belegondolni is borzongató, milyen remek *Sekrestyésné* lehetett volna a *Jenőfa* 1974-es magyarországi ősbemutatóján (akkoriban Dunszt Mária és Kasza Katalin osztottak *Kostelnička Buryjovka* szerepén), mely lehetőség ugyancsak elkerülte őt. A XX. századi magyar zeneszerzők műveinek bemutatásában is aktív szerepet vállalt (~Kodály: *Budavári Te Deum*, Petrovics: *Bűn és bűnhődés*, Farkas: *Szigetvár dicsérete*, Sugár: *Hunyadi*, etc.).

Felejthetetlen, „örök Pillangókisasszonyunk”, a Puccini-, Verdi- és Mozart szoprán szerepek ihletett és avatott tolmácsolója és a nemzetközi operajátszás megkerülhetetlen művésze, Kincses Veronika a következő gondolatokkal emlékezett az őt megelőző énekesgeneráció nagy drámai szopránjára:

„Aidában, Hunyadi Lászlóban, Parasztbecsületben, etc. még főiskolásként láttam Déry Gabriellát. Fergetegeset alakított ezekben az igencsak nehéz szerepekben. A civil életben nagyon kellemes és szellemes, a munkájában megalkuvást nem ismerő, rendkívül alapos és precíz ember volt. Egy igazán nagy egyéniség, egy teljesen univerzális énekesnő. Gazdag repertoárján a preklasszikusoktól a modern, XX. századi darabokig mindent kényelmesen elfért. Ő volt az a ritka drámai szoprán hang, akit bármilyen szerző művében biztonsággal lehetett »használni«. Kifejezőmódban rendkívüli intenzitással bírt és hatalmas, dús hangmatériával áldotta meg őt a teremtő. Legyen szó akármelyik szerepéről; Mindig ő volt és mindig az, akit éppen megszemélyesített. A szerepeket nem csupán elénekelt, de játszotta, élte azokat olthatatlan szenvedéllyel és ez a fajta átlényegülés számára a világ legtermészetesebb dolga volt. Szép, dekoratív nő volt, akit roppant jól lehetett öltöztetni, s könnyen rendezni. Igazi sztártípus! Abból a legendás nemzedékből, akik tartották itthon az Operaház nivóját és öregbítették hírnevét szerte a nagyvilágban...”

(Kincses Veronika – 2024)

A több évtizedes külföldi pályafutása alatt három világrészen ismertté vált, páratlan nemzetközi hírnevet szerzett mezzoszoprán, Budai Livia a következő sorokkal emlékezett Déry Gabriellára:

„Anno főiskolásként rengeteg mindenben hallottam énekelni Déry Gabriellát és meg kell mondjam, hogy mindig is magával ragadott a szenvedélye, csodáltam teljesítményét és hatalmas repertoárját. Élményszámba mentek a fellépései, legyen szó operaszínpadáról vagy éppen koncertfellépésről. Előadások után be sem mertünk menni a »nagyokhoz« – nem úgy, mint ahogyan az ma divat –, nagyon szerettük és tiszteltük őket! Aztán idővel találkoztunk, immár az Erkel Színház színpadán; én mint Lucia néne, ő pedig mint Santuzza. Legközelebb majd A varázsfuvola savariai előadásain dalolta az I. hölgyet, én meg a III. gyermeket. Mindig érezte, hogy egyenrangú partnernek tekint mindenkit. Egy rendkívüli egyéniség volt, mindig nagyon felkészült és precíz; az élete volt az Opera és mindent meg is tett, hogy híven szolgálja azt...”

(Budai Livia – 2024)

Déry Gabriella majd' 30 éven keresztül uralta a drámai szoprán fachot a *Magyar Állami Operaházban*, riválisa nem is volt. Pályája alatt 12 direktort „pusztított el”, ahogy ő fogalmazott. Egykori kollégái, de az őket követő operai nemzedék is egyöntetűen a szeretet és a tisztelet hangján emlékezik róla. Ő pedig a következőképpen nyilatkozott a valamikori társulati légkörről:

„Nagyon sok szeretetben volt részem... A kollégák is általában szerettek. Volt egy-kettő, aki utált bizonyos dolgok miatt... hát, az a színházi féltékenység, ilyen adódik... de én soha nem intrikáltam, nem »fűrtam« senkit és azzal sem törődtem, ha engem »fűrtak«, mert nekem van egy elméletem... hogy jót nem csak egyféleképpen lehet csinálni, hanem többféle módon lehet jót megvalósítani... én a magam módszereivel éltem és csináltam a pályámat és bevált tulajdonképpen...”^{*1}

Sergio Failoni özvegye, Klier Nelly nemzetközi kapcsolatainak köszönhetően folyamatosan érkeztek nemzetközi híré, ünnepelt operaénekesek vendégszerepelni Magyarországra a '60-as és '70-es években. Csak hogy pár példát említsek – a teljesség igénye nélkül –, így történhetett meg, hogy olyan legendás híré énekművészeket kapott partneréül Déry – mellyel ő soha sehol nem hivatkozott – a hazai operaszínpadokon, mint:

A Toscában Plácido Domingo partnereként
1973

Tóth István Csaba felvétele

Daniele Barioni, James King (*Aida – Radamès*), Grace Bumbry, Elena Obraztsova (*Aida – Amneris*), Fiorenza Cossotto (*A trubadúr – Azucena*), Svéd Sándor (*A trubadúr – Luna gróf, Az álarcosbál – Renato*), Nicolai Gedda (*Traviata – Alfred Germont*), Renato Cioni, Carlo Cossutta (*Az álarcosbál – Riccardo gróf*), Aldo Protti (*Az álarcosbál – Renato*), Nicola Rossi-Lemeni, Boris Christoff (*II. Fülöp – Don Carlos*), Giulietta Simionato (*Eboli – Don Carlos*), Luigi Ottolini, Salvatore Puma, Carlo Bergonzi, Gaetano Bardini (*A végzet hatalma – Don Alvaro*), Nikola Nikolov, Bruno Prevedi, Kónya Sándor (*Turandot – Kalaf*), Plácido Domingo, Giacomo Aragall (*Tosca – Cavaradossi*), Kostas Paskalis (*Tosca – Scarpia*) és Cesare Siepi (*Don Giovanni – Don Giovanni*).

A pesti dalszínházakban, a fővárosi- és vidéki koncerttermek pódiumain pedig olyan karmesterek pálcája alatt dalolt, mint Pierre Dervaux, Franco Capuana, Antonio Pedrotti, Massimo Freccia, Gianandrea Gavazzeni és Herbert Kegel. Vendégként énekelt Európa több neves dalszínházában, többek között Helsinkiben, a *Finn Nemzeti Operában*, a *Hessisches Staatstheaterben*, Wiesbadenben, a *Berlini Staatsoperben*, de fellépet Belgrádban, Bécsben, Moszkvában vagy éppen a tengerentúlon, mint például a *Havanna Nemzeti Operában*.

Az igen gazdag repertoárral rendelkező kiváló basszusunk, Rácz István, aki Déry Gabriella tanítványa volt hosszú éveken keresztül, a következőképpen emlékezett egykori kedves énekmesterére:

„Természetesen a művésznőt ismertem rég, hiszen híres operaénekes volt. 1991-ben énekelhettem vele először egy színpadon az Operaházban, Britten Albert Herring című operájában, melyben a női főszerepet alakította. Napjainkban, mondhatni felfoghatatlan az a megtiszteltetés, ami akkor nekem, egy fiatal, kezdő énekes számára megadatott...”

^{*1} *A magyar művészet élő legendái. Déry Gabriella (Bp.: Magyar Katolikus Rádió, 2008. jún. 27.)*

...Nagy tisztelet övezte Gabikát, nem csak részünkről, s a fiatalok részéről, hanem minden kolléga szemében nagy presztízse volt. Még azokban az időkben is csodás, intakt hangon énekelt és tanulmány volt a színészi játéka is. Egyik kedves kolléganőmet, Kovács Annamáriát és engem már akkor figyelemmel kísért és tanácsokat is adott énekléssel, színészi játékkal kapcsolatban. Mindketten nagy tisztelői voltunk és néhány évvel később, szinte haláláig az énekmesterünk volt az Operaházban. Olyan énektechnikai tudás birtokában volt elméleti és gyakorlati téren egyaránt, amely minden hangfaj, így egy basszista számára is alapvetés az éneklés terén. Ezenkívül a hosszú pályája során szerzett tapasztalatok, világhírű basszistákkal közös fellépések, mind olyan tudás, ismeret birtokosává tették, amit át is tudott adni, legyen szó bármely hangfajról. Ez szintén kivételes adottság, mert nem minden művész tud tanítani, illetve egy, a már színpadon lévő másik művész hangját trenírozni, »ápolni« a mindennapokban... Embersége, szakmai-színpadi tudása ma is példaértékű a hazai operajátszásban. Kivételes színpadi alakításainak – hála Istennek – pályakezdésemtől még sok évig tanúja lehettem úgy a színpadon partnerként, mint a nézőtérrel. Azon kivételes tehetségű, nagy operaénekesi nemzedék jeles képviselője volt, akinek művészete, hangja örök érvényű...”

(Rácz István – 2024)

Déry Gabriella bársonyos, olaszos hangja az évtizedek alatt sem veszített eredeti vitalitásából. Kitűnően megalapozott technikájának és mindenkori szakmai igényességének köszönhető, hogy még pályája utolsó harmadában is – korát meghazudtoló módon – abszolút intakt hangon énekelt...

„...Nagyon-nagyon vigyáztam a torkomra. Megmondom őszintén, fellépések napján én már nem beszéltem, nem mentem sehova... nem ittam, nem éjszakáztam, az egész gondolatvilágomat aznap lefoglalta az, hogy én este mit fogok csinálni... Ezt a pályát magas fokon nem lehet másképp csinálni.”*1

Puccini – A köpeny
Déry Gabriella (Szarka néni) és Pitti Katalin (Giorgetta)
1989

Vidor Zsuzsa felvétele

Korábbi sztenderd főszerepei mellé új, kisebb karakterszerepek kerültek fel repertoárjára az elkövetkezőkben. A '80-as évek végén Puccini *Triptichon*jában énekelt *La Ciesca* (~Gianni Schicchi) és az öreg *Szarka néni* (~A köpeny) szerepét bizonyítva, hogy „nincs kis szerep, csak rossz színész!”. Kroó György meg is jegyezte egy rádiós műsorban *A köpeny* 1989-es előadását elemezve, s benne Déry alakítására reflektálva: – „*Furcsa dolog történt, Szarka néni átvette a vezetést...*”. Később aztán még énekelt Kodály *Háry János*ának Császárnéját, valamint *A rózsavirág* Marianne szerepét is.

*1 *A magyar művészet élő legendái. Déry Gabriella* (Bp.: Magyar Katolikus Rádió, 2008. június 27.)

A '90-es években aztán már csak ritkábban lépett színpadra Déry, mert Oberfrank Géza hosszas győzködésére végül tanítani is kezdett. Sok fiatal, illetve már a pályán lévő középkorú énekes kereste fel őt, hogy foglalkozzon vele. Déry mindig hangsúlyozta, hogy nagyon kényes dolog „belenyúlni más torkába”, de azt is vallotta, hogy az énekesnek mindvégig, amíg a pályán aktív, kell egy kontroll, egy „másik fül”, aki nemcsak segít karbantartani a hangot, hanem érzékeli és tudja is orvosolni a különféle hangai anomáliákat. Az énekművészek óhatatlanul is felvesznek rossz szokásokat az évek alatt. Akik vették a fáradságot, hogy karbantartsák a hangjukat, azokat nagy koncentrációval és hálás szeretettel tanította a már idős énekesnő.

Britten – Albert Herring
Lady Billows
1991

Déry Gabriella egykori színpadi partnere és tanítványa, a kontraalt Kovács Annamária a következő emlékeket idézte fel a Britten-opera bemutatójáról, darabbéli partneréről, későbbi énekmesteréről:

„1991-et írunk, mikor még alig múlt 1 éve, hogy a társulat tagja lettem és megkaptam életem első nagy szerepét, Britten Albert Herring című remekművének Florance Pikeját. Kellőképpen »össze is rezzentem« a feladattól, mellyel megkínáltak, hát még amikor megtudtam, hogy mindhárom szereposztás az enyém lett – igazi mély alt akkor sem volt a színházban. A döbbenet fokozódott, amikor meghallottam a nagy neveket, akikkel nekem együtt kell majd dolgoznom; személyesen nem ismertem őket, csak színpadon láttam ezeket az óriásokat. Akkoriban még az volt az etikett, hogy be kellett mutatkozni a »nagyoknak«... Bementem a sárkány barlangjába, a próbaterembe és mindenhol ezek az »ősbölnyek« jöttek-mentek, üldögéltek, beszélgettek. Mindenkinek bemutatkoztam hát, köztük Déry művésznőnek is, várva a reakcióját; ha tegez, vajon merjem-e visszategezni... egy szó mint száz, nem volt könnyű... Gabika a következőképpen reagálta le a helyzetet; »Csak nem gondolod Anyukám, hogy mi itt majd magázódni fogunk? Azt magázzuk, akit nem csípünk! Sok jót hallottam rólad, az operavizsgádat is láttam. Köztünk a helyed, tehetséges vagy, ez nem vitás!« Ennyi volt hát... A próbafolyamat is érdekes volt; ekkor láthattam rá arra, hogy bizony ők is csak emberek. Ugyanúgy elbizonytalanodnak tanulás és próba közben, mint én, az akkori kezdő. Ha tévesztettek, bocsánatot kértek. Láttam Gabikát is gyötrődni, improvizálni, hogy hogyan lehetne valami jobb, kerekebb. Az előadások élesben viszont már meghozták a magabiztosságot, s ezáltal a begyakorolt munka gyümölcsét. Én mindezt úgyszólván az »első sorból« nézhettem végig és rengeteget tanultam akkor a színházi iratlan szabályokról, az etiketről, a megfelelő hozzáállásról, kollegaritásról... Mindenről, amit a tehetségen túl megkövetel a zenés színház...

...és Gabika, aki maga Lady Billows lett! Elképesztő színésznő volt, tökéletesen elhitette, hogy ő maga a Lady, az idős dáma. Remek humora volt – ami ebben a darabban ugyebár nélkülözhetetlen –, de úgy játszott, hogy az egy pillanatra se legyen ripacskodás. Vékony a megszgye, s könnyű ám átesni a másik oldalra, amikor túljátszod a szerepet, s te ugyan nevetsz, de a közönség szemében csupán nevetségessé válsz. Hogy mik az arányok, mikre kell figyelni, azt is Gabikától lestem, tanultam el. A darab óriási sikert hozott, valósággal mennybe mentünk! Már ebben az időszakban nagyon közel kerültünk egymáshoz és jó barátnők lettünk; milyen nagy megtiszteltetés volt ez! Kérlelni is kezdtem, hogy tanítson, foglalkozzon velem. Sokáig háritotta a dolgot, de végül csak kötélnek állt. Nagyon szigorú volt – ahogyan azt én szeretem! – Persze engedett is, de éppen csak annyit, hogy sose érezzem azt, hogy esetleg már én irányítok. Ha nincs Déry Gabriella, én sosem énekeltem volna el a drámai kontraaltommal a szopránokat is meggyötrő Kékszakállú-Juditot (~Bartók: A kékszakállú herceg vára – a szerk.), hozzá kell tenni, hogy hatalmas sikert aratva...

...és nem jöhettek volna további embert próbáló szerepek, mint Klütaimnézstra (~R. Strauss: Elektra – a szerk.), vagy éppen a Bánk bán Gertrúdisza, mely utóbbit Gabika is énekelte a színpadon. Olyan útmutatást, olyan tanácsokat adott, melyek által egyszerűvé váltak számomra ezeknek az éteri magasságú szerepeknek az eléneklése. Aztán megmutatta például azt is, hogy Verdi Requiemjének alt szólójában hol tudok pihenni, vagy éppen a Brahms Alt-rapszódiaiban hogyan lehet finoman együttműködni a férfikarral... Az alt szerepeimbe egyébként nem akart bele szólni. Én azért csak elvittem hozzá a Székely fonót vagy éppen Szokolay Várnászát. Utóbbiban ugyanis megfelelő alt híján két főszerepet kellett egyszerre abszolválnom, melyet Kovalik Balázs bravúrosan meg is oldott a rendezésben. A Falstaff Mrs. Quicklyjén is jót szórakoztunk, ahogyan a szerep színeit instruálta. Tudvalevő, hogy rengeteget énekelte az Alicét, így tanulás közben az együtteseket közösen gyakoroltuk, »duetteztünk«. Boldog volt ettől... Hasonlóképp felejthetetlenek a Carmen címszerepre való felkészüléseim vele; sok kis finomság, színgazdag leckék. Ahogyan bemutatott egy-egy mozdulatot vagy felhívta a figyelmet olyan zenei kontrasztokra, melyek figyelembevételével igazán gazdaggá válik, érik az alakítás.

Déry Gabriella még azt a színházat képviselte, mely Magyarország első számú zenés színházához valóban méltó. Zseniális énekesnő, remek tanár és csodálatos barát volt... Hogy micsoda csapat tagja lett ő odafent! Az Isten áldja meg Gabika emlékét!

(Kovács Annamária – 2024)

R. Strauss – Salome – Heródiás
1990

Utolsó, már erősen mezzoszopránba hajló szerepei voltak az Erkel Bánk Bánjának Gertrúdis királynéja valamint a Salome Heródiás. Előbbivel operaházi jubileumának 35., utóbbival 40. évét ünnepelte. 4 évtizeden át tartó aktív operaszínpadi működésének lezárására Flotow Márta című darabjának Hercegnő szerepével került sor. Számára az Opera a művészet temploma, szentélye pedig a színpad volt; 1998. április 26-án búcsúzott el a hön szeretett Magyar Állami Operaháztól...

Az 1991-es Saloméban a Jochanaánt alakító Kálmándy Mihály, aki immáron több mint 35 éve az Operaház vezető baritonistája, a következőképpen emlékezett Déry Gabriellával közös Salome-előadásaik varázslatos hullámkörére:

„Déry Gabriellával a '90-es évek elején álltam egy színpadon. Közös előadásainkból egy Salome égett az emlékezetembe, amelyikben Gabriella Heródiást, Salome édesanyját énekelte, én pedig Jochanaant, a prófétát. A pillanatban, amelyikben Salome a próféta fejét kéri ezüsttálcán mostohaapjától, Heródestől, cserébe a hétfátyoltáncért, Heródiás egy rövid »Gut gesagt, meine Tochter!«^{*1} mondattal nyugtázza lánya kérését. Emlékszem, megfagyott a levegő színpadon, nézőtérben egyaránt – abban az egy tömönlatban benne volt Heródiás egész Jochanaan iránt érzett, mélységes gyűlölete. Kivételes képesség az ilyen szintű szuggesztív szerepformálás, amikor két rövid szó hatására minden jelenlévő teljes mértékben átérzi a történetek súlyát és megbabonázva várja a folytatást. Fiatal kollégaként értékes lehetőségként éltem meg, hogy partnere lehettem egy igazi drámai hangú karakterrel bíró, nagy formátumú Művésznőnek.”

(Kálmándy Mihály – 2024)

*1 Pásztor Árpád fordítása: „Ah! Jól mondtad, jól, én leányom...”

Déry Gertrúd királynéját pedig a hazai színpadok egykori legemlékezetesebb *Violetta*-ja, a kiváló szoprán Pitti Katalin idézte meg érzékletesen anno 2014-ben:

„Erkel Bánk Bánjában Gertrudis figuráját keltette életre... sistergett a levegő! Az ő súlyos és mindig hajlékony drámai szopránja kitűnően megoldotta Gertrudis szólamát. – Királynőnek lenni nem jelentett számára problémát, hiszen Ő az életben is az volt! Ha valahol megjelent, rögtön magára vonzotta a tekinteteket, tiszteletet parancsoló tartásával, finom eleganciájával... Egy jelenség volt! Szeretettel őrzöm emlékét szívemben...”^{*1}

(Pitti Katalin – 2014)

Déry alkalomszerűen még fel-fellépett különféle gálakoncerteken a '90-es években, de visszavonulását követően élete hátralévő éveit már a tanítás kötötte le. Az 1965-ben az Orbánhegyen férjével közösen épített Diana utcai házban élt egészen az utolsó időkig. Nagyon szeretett kertészkedni – ott, valamint hévízi nyaralójuk körül is – és a házi négylábúit kényeztetni (kimondottan magyar kutyafajtákat tartott). Aztán gyakorta felhívta telefonon régi kollégáit is, akikkel remek kapcsolatot ápolt. Idős kora ellenére rendkívül nyitott volt a számára újként ható témák iránt, legyen szó más országok kultúrájáról, utazásról, történelemről, a technika fejlődéséről, etc. Alkalmanként megtekintett egy-egy új színházi előadást, vagy éppen feltűnt az egyik pályatársa tiszteletére rendezett születésnap gálarendezvényen. Idén októberben ünnepelné 95. születésnapját...

Jeszenszky Endre 2008. május 14-én hunyt el, Déry Gabriella pedig 2014. március 10-én követte szeretett férjét. A művészházaspár urna sírhelye a Farkasréti temetőben található.

^{*1} Bartók Gergely: *Déry Gabriella mítosza nyomában* (Budapest: Magánkiadás, 2014.) 61. oldal

Ezen írás szerzője még Déry Gabriella halálának évében megjelentette a művésznő pályáját bemutató, közel 200 archív fényképpel illusztrált memoárkötetét, a *Déry Gabriella mítosza nyomában* címet viselő, limitált példányszámban megjelent magánkiadványt. Már akkoriban azon fáradozott, hogy a nagy magyar énekesnő művészetét minél szélesebb körben megismertesse a műfaj kedvelőivel, s hogy a kötet által emléke fennmaradjon, mint mindenkori követendő példa az elkövetkező énekesgenerációk számára...

A lentebbi sorok a *Szépművészeti Múzeum* adattárosának, Dr. Nagy Lászlónak a gondolatai. A nemes kezdeményezés eredményességében bízva zárom e Déry Gabriella tiszteletére és emlékének megőrzéséért készült írásomat:

„A Déry-család emlékének az ápolását is célkitűzésének tekinti a hamarosan szervezetileg is megalakuló *Budafok-Tétényi Keresztyén-Zsidó Baráti Kör*. Az európai kultúrkör zsidó-keresztyén alapjait hangsúlyozva, a társadalmi párbeszédet és a kirekesztő előítéletek felszámolását lokális szinten szorgalmazva a szervezet fontosnak tartja a XXII. kerület zsidó múltjának feltárását, a fiatalabb generációk számára a múlt megismertetését, a kisebbségi önbecsülés megteremtését, a zsidó temetők rendbehozatalát, a holokauszt mártírjainak, a deportáltak és a munkaszolgálatra hurcoltak emlékének megbecsülését, a zsidósághoz kapcsolódó jeles személyiségek helyi közemlékezetbe történő beemelését. Az egyesület felvállalja a XX. század viharait átélő Déri Lipót Pál végrendeletének szellemiségét, gondolva a sok-sok névtelen áldozatra, akiket remélhetőleg sikerül a köztudatban is nevesíteni. Ezeket szem előtt tartva szeretne a Baráti Kör az idei év során, Déry Gabriella halálának 10. évfordulója alkalmából a Kártya u. 11. sz. szülőház falán a Déry-családnak, Déri Lipót Pálnak és Déry Gabriellának emléktáblát állítani és – tágabb kultúrtörténeti kontextusba helyezve az életútjukat, tevékenységeiket – kiállítást szervezni az emlékükre.”

Liszt Ferenc-díj (1967)
Érdemes művész (1971)
Kiváló művész (1980)
A Magyar Köztársasági
Érdemrend tisztikeresztje (1994)
Kossuth-díj (2005)

Déry Gabriella operaszínpadi szerepei

Borogyin: **Igor herceg** – *Jarozslavna* (1961)
Britten: **Albert Herring** – *Lady Billows* (1991)
Erkel: **Bánk bán** – *Gertrudis királyné* (1993)
Erkel: **Brankovics Görgy** – *Brankovics Mara* (1962)
Erkel: **Hunyadi László** – *Szilágyi Erzsébet* (1958)
Farkas: **A bűvös szekrény** – *Első odaliszk* (1960)
Flotow: **Márta** – *Hercegnő* (1996)
Gluck: **Iphigénia Tauriszbán** – *Iphigénia* (1968)
Goldmark: **Sába királynője** – *Szulamit* (1958)
Händel: **Rodelinda** – *Rodelinda* (1970)
Horusitzky: **Báthory Zsigmond** – *Apollónia* (1960)
Janáček: **Katja Kabanova** – *Varvara* (1961)
Kodály: **Háry János** – *Császárné* (1988)
Lehár: **A víg özvegy** – *Sylviane* (1959)
Mascagni: **Parasztbecsület** – *Santuzza* (1967)
Milhaud: **Francia saláta** – *Isabella* (1962)
Monteverdi: **Odüsszeusz hazatérése** – *A Sors, Héra* (1975)
Mozart: **A varázsfuvola** – *I. hölgy* (1960)
Mozart: **Don Giovanni** – *Donna Anna* (1966)
Muszorgszkij: **Borisz Godunov** – *Xénia* (1960)
Muszorgszkij: **Hovanscsina** – *Emma* (1958)
Petrovics: **Bűn és bűnhődés** – *Koldusasszony* (1969)
Puccini: **A köpeny** – *Szarka néni* (1989)
Puccini: **Gianni Schicchi** – *La Ciesca* (1987)
Puccini: **Tosca** – *Floria Tosca* (1969)
Puccini: **Turandot** – *Turandot hercegnő* (1960)
R. Strauss: **Ariadné Naxosz szigetén** – *Primadonna, Ariadné* (1967)
R. Strauss: **A rózsalovag** – *II. árva* (1959), *A tábornagyné* (1971), *Marianne* (1985)
R. Strauss: **Salome** – *Salome* (1963), *Heródiás* (1990)

Rossini: **Tell Vilmos** – *Matild* (1963)
Suchoň: **Örvény** – *Egy asszony* (1959)
Verdi: **Aida** – *Aida* (1963)
Verdi: **A trubadúr** – *Leonora* (1962)
Verdi: **A végzet hatalma** – *Leonora di Vargas* (1964)
Verdi: **Az álarcosbál** – *Amelia* (1964)
Verdi: **Don Carlos** – *Egy udvarhölgy* (1959), *Valois Erzsébet* (1969)
Verdi: **Falstaff** – *Alice Ford* (1966)
Verdi: **Macbeth** – *A Lady udvarhölgye* (1961)
Verdi: **Nabucco** – *Abigél* (1968)
Verdi: **Otello** – *Desdemona* (1972)
Verdi: **Traviata** – *Violetta Valéry* (1967)
Verdi: **Requiem** – *Szoprán szóló* (1964)
Wagner: **Az istenek alkonya** – *III. norna* (1972)
Wagner: **A walkűr** – *Gerhilde* (1982)
Wolf-Ferrari: **A négy házsártos** – *Felice* (1966)

Déry Gabriella koncertrepertoárja

Beethoven: **9. szimfónia**, d-moll op. 125 (1966)
Beethoven: **'Ah! Perfido'** op. 65 – *koncertária* (1968)
Farkas: **Szigetvár dicsérete** ~*Laudatio Szigethiana* (1971)
Kodály: **Budavári Te Deum** (1965)
Haydn, Joseph: **'Berenice, che fai'** Hob. XXIVa: 10 – *kantáta* (1969)
Honegger: **Johanna a máglyán** ~*Jeanne d'Arc au bûcher* – *drámai oratórium* (1966)
Mozart: **'Ch'io mi scordi di te'** K. 505 – *koncertária* (1969)
Verdi: **Requiem** (1962)

DISZKOGRÁFIA

* 'Verdi Arias'

Gabriella DÉRY

soprano

A.

1. Nabucco

Abigail jelenete és áriája (II. felv.)

2. Ernani

Elvira jelenete és kavatinája (I. felv.)

3. Macbeth

Alvajáró jelenet (IV. felv.)

4. I vespri Siciliani / A szicíliai vecsernye

Elena áriája (Siciliana, V. felv.)

B.

1. Un ballo in maschera / Az álarcosbál

Amelia áriája (III. felv.)

2. La forza del destino / A végzet hatalma

Leonora áriája (III. felv.)

3. Otello

Bevezetés, jelenet, Fűzfadal és Ave Maria (IV. felv.)

Anita Szabó – contralto / Kolos Kováts – bass

A Magyar Rádió és Televízió Énekkara

Magyar Állami Operaház Zenekara

Kórodi András – karmester

Budapest – 1974

HUNGAROTON – SLPX 11715 – 1 LP

* Erkel: HUNYADI LÁSZLÓ

V. László – Palcsó Sándor

Czillei Ulrik – Radnai György

Hunyadi László – Simándy József

Hunyadi Mátyás – Szabó Anita

Gara, nádor – Fodor János

Gara Mária – Ágai Karola

Szilágyi Erzsébet – Déry Gabriella

Rozgonyi – Széki Sándor

Egy nemes – Bártfai László

Hadnagy – Kövesdy Károly

Szilágyi Mihály – Tóth László

Magyar Állami Operaház Ének- és Zenekara

Ferencsik János – karmester

Erkel Színház – 1967. október 1.

(rádióközvetítés – magyar nyelven)

✱ Erkel: **HUNYADI LÁSZLÓ**

V. László – Szabó Miklós
Czillei Ulrik – Faragó András
Hunyadi László – Simándy József
Hunyadi Mátyás – Szőnyi Olga
Gara, nádor – Jámbor László
Gara Mária – Orosz Júlia
Szilágyi Erzsébet – Déry Gabriella
Rozgonyi – Pálffy Endre
Hadnagy – Petri Miklós
Szilágyi Mihály – Bódy József

A Magyar Rádió Énekkara

A Magyar Néphadsereg Központi Művészegyüttesének Énekkara

A Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekara

Komor Vilmos – karmester

Budapest – 1960. június 29. – július 9.

(stúdiófelvétel – magyar nyelven)

QUALITON – (H/S) LPX 1040-42 – 3 LP
(H) LPX 1040 – 1 LP

✱ Farkas: **A BŰVÖS SZEKRÉNY**

Zulejka – Orosz Júlia
Hasszán – Batha Alfonz
A kádi – Maleczky Oszkár
A vezír – Hámory Imre
A mufti – Antalffy Albert
Az asztalosmester – Réti József
1. odaliszk – Déry Gabriella
2. odaliszk – Szőnyi Olga
3. odaliszk – Jurenák Ida
1. szolga – Börzsönyi Mihály
2. szolga – Orbán András

Magyar Állami Operaház Ének- és Zenekara

Kórodi András – karmester

Erkel Színház – 1960. október 1.

(rádióközvetítés – magyar nyelven)

✱ Farkas: **A BŰVÖS SZEKRÉNY**

Zulejka – László Margit
Hasszán – Batha Alfonz
A kádi – Dene József
A vezír – Radnai György
A mufti – Gregor József
Az asztalosmester – Réti József
1. odaliszk – Déry Gabriella
2. odaliszk – Sándor Judit
3. odaliszk – Barlay Zsuzsa
1. szolga – Tőkés Albert
2. szolga – Michels János

A Magyar Rádió és Televízió Énekkara és Szimfonikus Zenekara

Vaszy Viktor – karmester

Budapest – 1966.

(stúdiófelvétel – magyar nyelven)

HUNGAROTON – HCD 32419-20 – 2 CD

✱ Gluck: **IPHIGÉNIA TAURISZBAN**
(Iphigénie en Tauride)

Iphigénia – Déry Gabriella
Oresztész – Bende Zsolt
Püladész – Réti József
Thoasz – Sebestyén Sándor
Diana – Sándor Judit
I. papnő / Egy görög nő – Andor Éva
II. papnő – Elek Éva
Templomszolga – Nádas Tibor
Egy szkíta – Palcsó Sándor

A Magyar Rádió és Televízió Énekkara és Szimfonikus Zenekara

Ferencsik János – karmester

Budapest – 1966.

(stúdiófelvétel – magyar nyelven)

* Händel: **RODELINDA**

Bertaric – Melis György
Rodelinda – Déry Gabriella
Grimwald – Réti József
Garibald – Sólyom-Nagy Sándor
Hadwig – Szabó Anita
Hunolf – Nádas Tibor

Magyar Állami Operaház Ének- és Zenekara

Ferencsik János – karmester

Magyar Állami Operaház – 1970. április 23.

(rádióközvetítés – magyar nyelven)

* Mascagni: **PARASZTBECSÜLET**
(Cavalleria rusticana)

Santuzza – Déry Gabriella
Lola – Szabó Anita
Turiddu – Vadas Kiss László
Alfio – Dene József
Lucia – Palánkay Klára

Magyar Állami Operaház Ének- és Zenekara

Borbély Gyula – karmester

Erkel Színház – 1967. november 25.

(rádióközvetítés – magyar nyelven)

* Milhaud: **FRANCIA SALÁTA**
(Salade, Op. 83)

Polichinelle – Sipeki Levente (tánc)
Palcsó Sándor (ének)
Isabella – Lakatos Gabriella (tánc)
Déry Gabriella (ének)
Rosetta – Ugray Klotild (tánc)
László Margit (ének)
Tartaglia – Harangozó Gyula (tánc)
Maleczky Oszkár (ének)
Coviello – Seregi László (tánc)
Somogyváry Lajos (ének)
Cinzio – Havas Ferenc (tánc)
Gera István (ének)
A doktor – Tóth László (tánckari tag)

Varga András (ének)
A kapitány – Zilahy Győző (tánc)
Galsay Ervin (ének)

A Magyar Állami Operaház Énekkara és Zenekara

Borbély Gyula – karmester

Magyar Állami Operaház – 1962. március 11.

(rádióközvetítés – magyar nyelven)

* Monteverdi: **ODÜSSZEUSZ HAZATÉRÉSE**
(Il ritorno d'Ulisse in patria)

Az emberi halandóság / Odüsszeusz – Szőnyi Ferenc
Az Idő / Poszeidón – Útő Endre
A Sors / Héra – Déry Gabriella
A Szerelem / Pallas Athéné – Kalmár Magda
Zeusz – Bende Zsolt
Pénélopé – Sudlik Mária
Télemakhosz – B. Nagy János
Antinoosz – Begányi Ferenc
Amphinomos / Phaiák hajós – Fülöp Attila
Peiszaandrosz / Phaiák hajós – Külkey László
Eurümakhosz – Berkes János
Melanthó – Takács Klára
Eumaios – Bartha Alfonz
Irosz – Palcsó Sándor
Erükleia – Szirmay Márta

A Magyar Állami Operaház Énekkara és Zenekara

Kórodi András – karmester

Magyar Állami Operaház – 1975. május 24.

(rádióközvetítés – magyar nyelven)

* Mozart: **A VARÁZSFUVOLA**
(Die Zauberflöte)

Sarastro – Polgár László
Tamino – Fülöp Attila
Az Éj királynője – Fekete Veronika
Pamina – László Margit
I. hölgy – Déry Gabriella
II. hölgy – Takács Klára
III. hölgy – Jablonkay Éva
Öreg pap – Sólyom-Nagy Sándor
Fiatal pap – Bándi János

Papageno – Bende Zsolt
Papagena – Ötvös Csilla
Monostatos – Korcsmáros Péter
I. gyermek – Búvári Livia
II. gyermek – Fekete Valéria
III. gyermek – Hajdu Ildikó
I. őrtálló – Rozsos István
II. őrtálló – Jánosi Péter

Szombathelyi Erkel Kórus – ELTE Bartók Kórusa

Szombathelyi Szimfonikus Zenekar

Petró János – karmester

Művelődési és Sportház, Szombathely – 1982. június 15.

(rádióközvetítés – magyar nyelven)

* Offenbach: **HOFFMANN MESÉI**
(Les Contes d'Hoffmann)

Olympia – Ágai Karola
Antonia – Orosz Júlia
Giulietta és Stella – Déry Gabriella
Leindorf, Coppélius, Miracle és Dappertutto – Radnai György
András, Cochenille, Ferenc és Pitichinaccio – Kishegyi Árpád
Hoffmann – Ilosfalvy Róbert
Spalanzani – Bende Zsolt
Crespel, Antonia apja – Veress Gyula
Miklós – Szőnyi Olga
Luther, kocsmáros – Várhelyi Endre
Schlemil – Petri Miklós
Nathaniel – Palcsó Sándor
Hermann – Nádas Tibor
Antónia anyjának hangja – Komlóssy Erzsébet
A múzsa – Domján Edit – *próza*

A Magyar Rádió és Televízió Szimfonikus Zenekara és Énekkara

Erdélyi Miklós – karmester

Budapest – 1962.

(stúdiófelvétel – magyar nyelven)

HUNGAROTON – LPX 12444 – 1 LP
– HCD 12444 – 1CD

A teljes opera stúdiófelvételének keresztmetszete került kiadásra.

✱ Petrovics: **BŰN ÉS BŰNHŐDÉS**

Raszkolnyikov – Ütő Endre
Vizsgálóbíró – Palcsó Sándor
Szonja – Házy Erzsébet
Uzsorásnő – Delly Rózsi
Cseléd – Szirmay Márta
Szvidrigaljev – Radnai György
Razumihin – Bende Zsolt
Doktor – Várhelyi Endre
Fogalmazó – Karizs Béla
Rendőrtiszt – Bordás György
Cifraruhás – Dunszt Mária
Diák – Rozsos István
Tiszt – Békás János
Marmeladov – Palócz László
Koldusasszony – Déry Gabriella
Idegen – Külkey László
Másik idegen – Nádas Tibor
Utcai énekes – Bartha Alfonz
Részeg – Kishegyi Árpád
Rendőrr – Göndöcs József
Első munkás – Galsay Ervin
Második munkás – Kunsági Kálmán
Mázoló – Szendrődy Endre
Feketeruhás – Tóth László
Lizaveta – Ruzsits Anna
Egy úr – Balázs István (színész)

A Magyar Állami Operaház Énekkara és Zenekara

Kórodi András – karmester

Magyar Állami Operaház – 1969. október 26.

(rádióközvetítés – magyar nyelven)

✱ Puccini: **TURANDOT**

Turandot hercegnő – Déry Gabriella
Altoum császár – Somogyváry Lajos
Timur – Antalffy Albert
Az ismeretlen herceg (Kalaf) – Nikola Nikolov
Liù – Orosz Júlia
Ping – Melis György
Pang – Kishegyi Árpád
Pong – Palcsó Sándor
Egy mandarin – Varga András
Első udvarhölgy – Szabó Márta
Második udvarhölgy – Divéky Zsuzsa

A Magyar Állami Operaház Énekkara és Zenekara

Komor Vilmos – karmester

Magyar Állami Operaház – 1962. január 19.

(rádióközvetítés – magyar nyelven)

✱ Puccini: **TURANDOT** – *részletek*

Turandot hercegnő – Déry Gabriella
Altoum császár – Rösler Endre
Timur – Antalfy Albert
Az ismeretlen herceg (Kalaf) – Laczó István
Liù – Raskó Magda
Ping – Radnai György
Pang – Külkey László
Pong – Réti József
Egy mandarin – Varga András
Első udvarhölgy – Szabó Márta
Második udvarhölgy – Divéky Zsuzsa

A Magyar Állami Operaház Énekkara és Zenekara

Komor Vilmos – karmester

Magyar Állami Operaház – 1962. március 4.

(kalózfelvétel – magyar nyelven)

✱ Rossini: **TELL VILMOS**
(Guglielmo Tell)

Tell Vilmos – Jámbor László
Gemmy – Koltay Valéria
Hedvig – Németh Anna
Arnold – Ilosfalvy Róbert
Melchtal – Reményi Sándor
Fürst Walter – Mészáros Sándor
Gessler – Losonczy György
Matild – Déry Gabriella
Rudolf – Göndöcs József
Leuthold – Sebestyén Sándor
Egy halász – Réti József
Egy vadász – Máhr Ottó

A Magyar Állami Operaház Énekkara és Zenekara

Lamberto Gardelli – karmester

Erkel Színház – 1963. február 28.

(rádióközvetítés – magyar nyelven)

* Rossini: **TELL VILMOS** – *részlet*
(Guglielmo Tell)

Jelenet és Románc – II. felvonás
Déry Gabriella – szoprán

A Magyar Rádió és Televízió Szimfonikus Zenekara

Lukács Ervin – karmester

Budapest – 1964.

‘A MAGYAR OPERASZÍNPAD CSILLAGAI – 4.’
HUNGAROTON – LPX 12668-70 4 LP

* Sullivan: **A MIKÁDÓ**
(The Mikado)

A Mikádó – Kovács Péter (Mensáros László)
Nanki-Poo – Réti József (Kaló Flórián)
Ko-Ko – Várhelyi Endre (Bárdy György)
Pooh-Bah – Palcsó Sándor (Csákányi László)
Pish-Tush – Palócz László (Szendrő József)
Yum-Yum – László Margit (Várady Hédi)
Pitti-Sing – Barlay Zsuzsa (Béres Ilona)
Peep-Bo – Déry Gabriella (Domján Edit)
Katisha – Komlóssy Erzsébet (Bakó Márta)

A Magyar Rádió és Televízió Énekkara és Szimfonikus Zenekara

Breitner Tamás – karmester

Budapest – 1968. január 27.

(stúdiófelvétel – magyar nyelven)

* R. Strauss: **ARIADNÉ NAXOSZ SZIGETÉN**
(Ariadne auf Naxos)

Udvarmester – Kemény László
Zenetanár – Palócz László
Komponista – Házy Erzsébet
Tenorista / Bacchus – Tarnay Gyula
Tiszt – Göndöcs József
Táncmester – Palcsó Sándor
Fodrász – Bordás György
Zerbinetta – Ágai Karola
Primadonna / Ariadné – Déry Gabriella
Harlekin – Bende Zsolt

Scaramuccio – Külkey László
Truffaldin – Nádas Tibor
Brighella – Jagasich Péter
Lakáj – Begányi Ferenc
Najád – László Margit
Driád – Barlay Zsuzsa
Echo – Koltay Valéria

A Magyar Állami Operaház Énekkara és Zenekara

Ferencsik János – karmester

Magyar Állami Operaház – 1967. október 27.

(rádióközvetítés – magyar nyelven)

* R. Strauss: **A RÓZSALOVAG**
(Der Rosenkavalier)

A tábornagyné – Déry Gabriella
Ochs báró – Begányi Ferenc
Octavian – Házy Erzsébet
Faninal – Radnai György
Sophie – Andor Éva
Marianne – Vámos Ágnes
Valzacchi – Palcsó Sándor
Annina – Szirmay Márta
Rendőrbiztos – Mészáros Sándor
A tábornagyné udvarmestere – Szegleth Ferenc
Faninal udvarmestere – Kishegyi Árpád
Jegyző – Nádas Tibor
Vendéglős – Szellő Lajos
Olasz énekes – Réti József
Három nemesi árva – Csengery Adrienne, Mohácsi Mária, Kenderessy Éva
Divatárusnő – Békás Janka
Állatkereskedő – Kamarás Valér
Leopold – Gárday Gábor
Lakáj – Bódy Tivadar

A Magyar Állami Operaház Énekkara és Zenekara

Ferencsik János – karmester

Magyar Állami Operaház – 1971. február 26.

(rádióközvetítés – magyar nyelven)

* Verdi: **AIDA** – *részletek*

A király – Veress Gyula
Amneris – Komlóssy Erzsébet
Aida – Déry Gabriella

Radames – Kónya Sándor
Ramfis – Szalma Ferenc
Amonasro – Jámbor László

A Magyar Állami Operaház Énekkara

Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekara

Kórodi András – karmester

Budapest – 1964.

(stúdiófelvétel – magyar nyelven)

QUALITON – LPX 1220 – 1 LP

* Verdi: **A TRUBADÚR** – *részletek*
(Il Trovatore)

Leonóra – Déry Gabriella
Azucena – Tiszay Magda
Manrico – Simándy József
Luna gróf – Palócz László
Ruiz – Kishegyi Árpád

A Magyar Állami Operaház Ének- és Zenekara

Lamberto Gardelli – karmester

Budapest – 1962.

(stúdiófelvétel – magyar nyelven)

QUALITON – LPX 1105 – 1 LP
SLPX 11897 – 1 LP

* Verdi: **A VÉGZET HATALMA** – *részlet*
(La forza del destino)

Leonora és a Gvárdián kettőse – II. felvonás
Déry Gabriella – szoprán
Székely Mihály – basszus

A Magyar Rádió és Televízió Szimfonikus Zenekara

Blum Tamás – karmester

Budapest – 1962.

(stúdiófelvétel – magyar nyelven)

'MAGYAR ELŐADÓMŰVÉSZEK – Székely Mihály – basszus – 2.'
HUNGAROTON – LPX 12596 – 1 LP

* Verdi: **AZ ÁLARCOSBÁL**
(Un ballo in maschera)

Riccardo gróf / III. Gusztáv, svéd király – Ilosfalvy Róbert
Renato / Anckarström gróf – Melis György
Amelia – Déry Gabriella
Ulrica – Szirmay Márta
Oscar – Andor Éva
Samuel / Horn – Szalma Ferenc
Tom / Ribbing – Veress Gyula
Silvano / Christiano – Turpinszky Béla
Főbíró – Pálfi Endre
Egy szolga – Dobán Ferenc

A Magyar Állami Operaház Énekkara és Zenekara

Lukács Ervin – karmester

Erkel Színház – 1964. november 21.

(rádióközvetítés – magyar nyelven)

* Verdi: **AZ ÁLARCOSBÁL**
(Un ballo in maschera)

Riccardo gróf / III. Gusztáv, svéd király – Simándy József
Renato / Anckarström gróf – Melis György
Amelia – Déry Gabriella
Ulrica – Komlóssy Erzsébet
Oscar – Hankiss Ilona
Samuel / Horn – Antalffy Albert
Tom / Ribbing – Mészáros Sándor
Silvano / Christiano – Ötvös Csaba
Főbíró – Nádas Tibor
Egy szolga – Szegleth Ferenc

A Magyar Állami Operaház Énekkara és Zenekara

Ferencsik János – karmester

Erkel Színház – 1973. december 14.

(rádióközvetítés – magyar nyelven)

✱ Verdi: **ERNANI** – *részletek*

Ernani – Simándy József
Don Carlo – Palócz László
Silva – Szalma Ferenc
Elvira – Déry Gabriella

A Magyar Rádió és Televízió Szimfonikus Zenekara és Énekkara

Tóth Péter – karmester

Budapest – 1961.

(stúdiófelvétel – magyar nyelven)

✱ Verdi: **FALSTAFF**

Falstaff – Melis György
Ford – Faragó András
Fenton – Bartha Alfonz
Doktor Cajus – Palcsó Sándor
Bardolf – Karizs Béla
Pistol – Várhelyi Endre
Alice – Déry Gabriella
Annuska – Erdész Zsuzsa
Mrs. Quickly – Komlóssy Erzsébet
Mrs. Meg Page – Szőnyi Olga

A Magyar Állami Operaház Énekkara és Zenekara

Ferencsik János – karmester

Magyar Állami Operaház – 1966. február 13.

(rádióközvetítés – magyar nyelven)

✱ Verdi: **MACBETH**

Macbeth – Melis György
Banquo – Mészáros Sándor
Lady Macbeth – Mátyás Mária
Macduff – Ilosfalvy Róbert
Malcolm – Tarnay Gyula
A Lady udvarhölgye – Déry Gabriella
Egy orvos – Horváth László
Macbeth szolgája – Pálfi Endre
Első jelenés – Tóth Lajos
Második jelenés – Elek Éva
Harmadik jelenés – László Margit

A Magyar Állami Operaház Énekkara és Zenekara

Lamberto Gardelli – karmester

Erkel Színház – 1961. április 30.

(rádióközvetítés – magyar nyelven)

* Verdi: **NABUCCO**

Nabucco – Melis György

Izmael – Pálos Imre

Zakariás – Szalma Ferenc

Abigél – Déry Gabriella

Fenéna – Szabó Anita

Baál főpapja – Nádas Tibor

Abdallo – Göndöcs József

Anna – Dobránszky Zsuzsa

A Magyar Állami Operaház Énekkara és Zenekara

Lukács Ervin – karmester

Erkel Színház – 1968. április 26.

(rádióközvetítés – magyar nyelven)

* Verdi: **OTELLO**

Otello – Simándy József

Desdemona – Déry Gabriella

Jago – Melis György

Emilia – Szirmay Márta

Cassio – B. Nagy János

Roderigo – Fülöp Attila

Lodovico – Ütő Endre

Montano – Széki Sándor

Herold – Máhr Ottó

A Magyar Állami Operaház Énekkara és Zenekara

Erdélyi Miklós – karmester

Erkel Színház – 1972. november 17.

(rádióközvetítés – magyar nyelven)

* Verdi: **TRAVIATA**

(La Traviata)

Violetta Valéry – Déry Gabriella
Flora Bervoix – Moldován Stefánia
Annina – Koltay Valéria
Alfred Germont – Ilosfalvy Róbert
Giorgio Germont – Palócz László
Gastone vicomt – Kishegyi Árpád
Douphol báró – Petri Miklós
D'Obigny márkí – Mészáros Sándor
Grenvil – Nádas Tibor
Giuseppe – Kishegyi Árpád
Küldönc – Veress Gyula

A Magyar Állami Operaház Ének- és Zenekara

Lamberto Gardelli – karmester

Budapest – 1963.

(stúdiófelvétel – magyar nyelven)

QUALITON – LPX 1128-30 – 3 LP
LPX 11356 – 1 LP

* Verdi: **TRAVIATA**

(La Traviata)

Violetta Valéry – Déry Gabriella
Flora Bervoix – Szilvássy Margit
Annina – Szabó Anita
Alfred Germont – Korondy György
Giorgio Germont – Melis György
Gastone vicomt – Kövecses Béla
Douphol báró – Ütő Endre
D'Obigny márkí – Galsay Ervin
Grenvil – Mészáros Sándor
Giuseppe – Erdei Gyula
Küldönc – Széki Sándor

A Magyar Állami Operaház Ének- és Zenekara

Borbély Gyula – karmester

Erkel Színház – 1967. április 28.

(rádióközvetítés – magyar nyelven)

✱ Wagner: **AZ ISTENEK ALKONYA**
(Götterdämmerung)

Siegfried – Turpinszky Béla
Gunther – Sólyom-Nagy Sándor
Hagen – Szalma Ferenc
Alberich – Bordás György
Brünnhilde – Kovács Eszter
Gutrune – Dunszt Mária
Waltraute – Szirmay Márta
I. norna – Komlóssy Erzsébet
II. norna – Sándor Judit
III. norna – Déry Gabriella
Woglinde – Andor Éva
Wellgunde – Svéd Nóra
Flosshilde – Barlay Zsuzsa

A Magyar Állami Operaház Ének- és Zenekara

Lukács Miklós – karmester

Magyar Állami Operaház – 1972. október 22.

(rádióközvetítés – magyar nyelven)

ORATÓRIUMOK, KÓRUSMŰVEK

♣ Kodály: **BUDAVÁRI TE DEUM**

Déry Gabriella – szoprán
Komlóssy Erzsébet – alt
Réti József – tenor
Supala Kolos – basszus

Budapesti Kórus

Magyar Állami Hangversenyzenekar

Ferencsik János – karmester

Erkel Színház – 1968. szeptember 19.

(televíziós felvétel)

♣ Schubert: **MIRJAM GYŐZELMI ÉNEKE**
(Mirjam's Siegesgesang, D. 942)*

Déry Gabriella – szoprán
Antal István – zongora

A Magyar Rádió és Televízió Énekkara

Vásárhelyi Zoltán – karmester

* + Schubert: Drei Chorwerke Op. 112.
Schumann: Spanisches Liederspiel Op. 74.
német nyelven

Budapest – 1965.

QUALITON – SLPX 1236 1 LP
– SHLX 90050 1 LP

♣ Sugár: **HUNYADI** – oratórium
Hősi ének szólókra, ének- és zenekarra

Déry Gabriella – szoprán
Komlóssy Erzsébet – alt
Simándy József – tenor
Melis György – bariton

Budapesti Kórus

A Magyar Rádió és Televízió Gyermekkara

Magyar Állami Hangversenyzenekar

Forrai Miklós – karmester

Budapest – 1969.

HUNGAROTON – LPX 11418 1 LP
– HCD 31794 1CD

FILMOGRÁFIA

♣ Britten: **ALBERT HERRING** – *részletek*

Lady Billows – Déry Gabriella
Florance Pike – Kovács Annamária
Miss Wordsworth – Murár Györgyi
Mr. Gedge – Martin János
Mr. Upfold – Fülöp Attila
Budd – Rácz István
Sid – Sárkány Kázmér
Albert Herring – Korcsmáros Péter
Nancy – Gémes Katalin
Mrs. Herring – Tas Ildikó
Emmie – Miklósa Erika
Cis – Szentidai Szilvia

Harry – Nótás György

Magyar Állami Operaház Ének- és Zenekara

Kovács János – karmester

Fehér Andor – rendező

Magyar Állami Operaház – 1991. szeptember 28.

(kalózfelvétel – magyar nyelven)

♣ Erkel: **HUNYADI LÁSZLÓ**

V. László – Palcsó Sándor
Czillei Ulrik – Radnai György
Hunyadi László – Simándy József
Hunyadi Mátyás – Szabó Anita
Gara, nádor – Sólyom-Nagy Sándor
Gara Mária – Erdész Zsuzsa
Szilágyi Erzsébet – Déry Gabriella
Rozgonyi – Máhr Ottó
Egy nemes – Bártfai László
Hahnagy – Kardos Károly
Szilágyi Mihály – Tóth László

Magyar Állami Operaház Ének- és Zenekara

Oberfrank Géza – karmester

dr. Kenessey Ferenc – rendező

Erkel Színház – 1969. október 19.

(televíziós közvetítés – magyar nyelven)

♣ Janáček: **KATJA KABANOVA**

(Kát'a Kabanová)

Szavol Gyikoj – Faragó András
Borisz Grigorijevics – Bartha Alfonz
Marfa Kabanova – Delly Rózsi
Tyhon Kabanov – Udvardy Tibor
Katja Kabanova – Orosz Júlia
Ványa Kudrjas – Tarnay Gyula
Varvara – Déry Gabriella
Kuligin – Reményi Sándor
Glása – Szabó Anita
Feklusa – Lorencz Kornélia
Egy asszony a népből – Rehák Éva

A Magyar Állami Operaház Énekkara és Zenekara

Ferencsik János – karmester

dr. Kenessey Ferenc – rendező

Magyar Állami Operaház – 1961. március 8.

(televíziós közvetítés – magyar nyelven)

~a felvétel nem maradt fenn.

♣ Lehár: **A VÍG ÖZVEGY**
(Die lustige Witwe)

Glavari Hanna – Vámos Ágnes

Mirko Zéta – Hámory Imre

Valencienne – Raskó Magda

Danilo – Nagypál László

Camille de Rosillon – Mátray Ferenc

Vicomte Cascada – Somogyváry Lajos

Raoul de St. Brioché – Pálfi Endre

Kromov – Nádas Tibor

Bogdanovics – Petri Miklós

Prisics – Molnár Miklós

Nyegus – Katona Lajos

Olga – Szőnyi Olga

Sylviane – Déry Gabriella

Arany-ezüst keringő – Orosz Adél

Bozsó Árpád

Molnár Ferenc (táncari tag)

Balettbetét szólo – Rácz Boriska

A Magyar Állami Operaház Énekkara és Zenekara

Németh Amádé – karmester

Mikós András – rendező

Margitszigeti Szabadtéri Színpad – 1959. augusztus 13.

(televíziós közvetítés – magyar nyelven)

~a felvétel nem maradt fenn.

♣ Mascagni: **PARASZTBECSÜLET** – *részletek*
(Cavalleria rusticana)

Santuzza – Déry Gabriella

Lola – Számadó Gabriella

Turiddu – Hormai József

Alfio – Ötvös Csaba
Lucia – Szabó Anita

Magyar Állami Operaház Ének- és Zenekara

Török Géza – karmester

Békés András – rendező

Erkel Színház – 1988. november 23.

(kalózfelvétel – magyar nyelven)

♣ Mozart: **A VARÁZSFUVOLA**
(Die Zauberflöte)

Sarastro – Mészáros Sándor
Tamino – Simándy József
Az Éj királynője – Ágai Karola
Pamina – Osváth Júlia
I. hölgy – Déry Gabriella
II. hölgy – Szőnyi Olga
III. hölgy – Tiszay Magda
Öreg pap – Jámbor László
Fiatal pap – Kenéz Ernő
Papageno – Radnai György
Papagena – Koltay Valéria
Monostatos – Külkey László
I. őrtálló – Göndöcs József
II. őrtálló – Veress Gyula
I. rabszolga – id. Berkes János
II. rabszolga – Márki Alfréd
III. rabszolga – Börzsönyi Mihály

A három gyermek szólamát a Magyar Rádió Gyermekkorúsnak tagjai énekelték.

Magyar Állami Operaház Ének- és Zenekara

Ferencsik János – karmester

Mikó András – rendező

Magyar Állami Operaház – 1960. június 29.

(televíziós közvetítés – magyar nyelven)

~a felvétel nem maradt fenn.

♣ Mozart: **A VARÁZSFUVOLA**
(Die Zauberflöte)

Sarastro – Bódy József

Tamino – Korondy György
Az Éj királynője – Geszty Szilvia
Pamina – László Margit
I. hölgy – Déry Gabriella
II. hölgy – Sándor Judit
III. hölgy – Divéky Zsuzsa
Öreg pap – Jámbor László
Fiatal pap – Somogyváry Lajos
Papageno – Melis György
Papagena – Hankiss Ilona
Monostatos – Kishegyi Árpád
I. gyermek – Kalmár Magda
II. gyermek – Kovács Eszter
III. gyermek – Barlay Zsuzsa
I. őrtálló – Rozsos István
II. őrtálló – Veress Gyula
I. rabszolga – id. Berkes János
II. rabszolga – Egri Gábor
III. rabszolga – Oláh Ferenc

Magyar Állami Operaház Ének- és Zenekara

Erdélyi Miklós – karmester

Mikó András – rendező

Magyar Állami Operaház – 1969. december 9.

(televíziós közvetítés – magyar nyelven)

♣ Verdi: **A VÉGZET HATALMA**
(La forza del destino)

Calatrava gróf – Veress Gyula
Leonora di Vargas – Déry Gabriella
Don Carlos di Vargas – Melis György
Don Alvaro – Ilosfalvy Róbert
Gvárdián – Szalma Ferenc
Fra Melitone – Bende Zsolt
Preziosilla – Komlóssy Erzsébet
Mastro Trabucco – Somogyváry Lajos
Alcade – Széki Sándor
Orvos – Bordás György
Curra – Svéd Nóra
Szólótáncos – Éhn Éva

Magyar Állami Operaház Énekkara és Zenekara

Lukács Miklós – karmester

Békés András – rendező

Erkel Színház – 1968. június 13.

(televíziós közvetítés – magyar nyelven)

♣ Verdi: **FALSTAFF**

Falstaff – Melis György
Ford – Faragó András
Fenton – Bartha Alfonz
Doktor Cajus – Palcsó Sándor
Bardolf – Kishegyi Árpád
Pistol – Várhelyi Endre
Alice – Déry Gabriella
Annuska – Erdész Zsuzsa
Mrs. Quickly – Komlóssy Erzsébet
Mrs. Meg Page – Szőnyi Olga

Magyar Állami Operaház Énekkara és Zenekara

Ferencsik János – karmester

Mikó András – rendező

Magyar Állami Operaház – 1967. január 24.

(televíziós közvetítés – magyar nyelven)

♣ „**DÉRY GABRIELLA ÉNEKEL**”

Rendező: Mérei Anna
Budapest – 1971. április 18.

♣ „**ÖRÖKÖSÖK**” – *a Magyar Állami Operaház örökös tagjainak és vendégeiknek gálakonzertje*

Felléptek: Déry Gabriella, Komlóssy Erzsébet, Jámbor László, Melis György, Simándy József, Tokody Ilona, Ulbrich Andrea, Daróczi Tamás, Kálmándy Mihály

Az est vendégei: Delly Rózsi, Kun Zsuzsa, Mátyás Mária, Orosz Adél, Orosz Júlia, Palánkay Klára, Szecsődi Irén, Takács Paula, Fülöp Viktor, Havas Ferenc, Márk Tivadar, et. al.

Magyar Állami Operaház Zenekara

Medveczky Ádám – karmester

(Színpadkép: Mihály Béla – Szerkesztő: Ruitner Sándor)

Budapest Kongresszusi Központ – 1992. március 16.

(televíziós felvétel)

Jelen diszkográfiai- és filmográfiai összeállítás bizonyosan nem fedi Déry Gabriella minden létező, a *Magyar Televízióban*, illetve a *Magyar Rádióban* fellelhető, esetlegesen a külföldi rádiók valamint gyűjtők által rögzített összes felvételét. Az ismertetett felvételek listája a forgalomban lévő, illetve korabeli, a rádió és televízió által közvetített hangzó- és audiovizuális anyagok, valamint kalóz-felvételek sorba rendezése. Egyes dokumentumok létezése kétséges, az egykori rádiós- és televíziós közvetítések vonatkozó adatait Kármán György *Violinkulcs a képernyőn* (Budapest: Zeneműkiadó Vállalat, 1974.) című könyvéből emeltem át a fentebbi listába, melyek fellelhetőségét a *Magyar Rádió és Televízió Archívuma* nem erősítette meg. Az ismertetett felvételeken túl a feltételezésekből kiindulva még számos, korábban nem ismert hangzó- és filmdokumentum válik majd elérhetővé a jövőben az illetékes intézmények archiválási munkájának köszönhetően.

Ezen írásban szereplő fotográfiák és képi illusztrációk Déry Gabriella egykori archívumából, valamint a szerző magángyűjteményéből származnak.

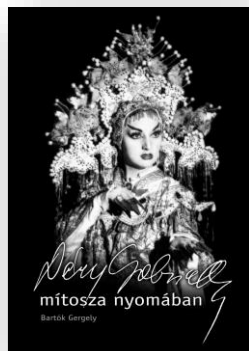
Ezúton szeretném kifejezni hálás köszönetemet és tiszteletemet mindazoknak, akik ezen emlékirás elkészítésében bármilyen módon a segítségemre voltak, nevezetesen:

Bartók Gyuláné
Budai Livia
Farkas Ákos
Halász Alex
Hormai József
Kálmándy Mihály
Kálmándi Zita
Kincses Veronika
Kolonits Klára
Kovács Annamária
Lendvai Zsolt
Dr. Nagy László
Dr. Nótári Tamás
Lukács Gyöngyi
Nádor Magda
Rácz István
Szenhelyi Krisztián
Ulbrich Andrea
Zathureczky György

A szerzőről

Bartók Gergely (Nyíregyháza, 1984. június 11.) tanár, zenei krónikás; nekrológok és memoárok szerzője. Első önálló publikációja a *Házy Erzsébet művészete szerepei tükrében* (2012), melyet a *Déry Gabriella mítosza nyomában* (2014), majd pedig „A többi, néma csend.” – *Palcsó Sándor portréja* (2017) címet viselő emlékalbumok követték. Legutóbbi kötete „A primadonna naplója” – *Domonkos Zsuzsa portréja* (2021). A hazai zenei élet kiválóságai mellett olyan nemzetközi hírnépszerű ének-művészek életművében végez aktív kutatómunkát, mint például Leyla Gencer, Rosanna Carteri és Libuše Domanínská.

A szerzőnek a *Parlando* zenepedagógiai folyóiratban legutóbb megjelent emlékirásai:

Bartók Gergely – „A török Itáliában...” – Leyla Gencer portréja – 2016.

https://www.parlando.hu/2016/2016-5/Bartok_Gergely-Leyla_Gencer-portre.pdf

Bartók Gergely – „Te túl rózsám...” – Hódolat Komlóssy Erzsébetnek – 2019.

https://www.parlando.hu/2019/2019-3/Komlossy_Erzsebet.pdf

„Rejtelmes édes álom...”

Hommage à Déry Gabriella

Budapest, 2024

A tartalom bárminemű felhasználása úgy írásban mint szóban, a szerző engedélyéhez kötött.

Minden jog fenntartva!

© Bartók Gergely 2024